

Valentin BODEA*

CULTURA ÎN ORAȘUL GALAȚI (1918 – 1948)

CULTURAL LIFE OF THE TOWN OF GALAȚI (1918 – 1948)

- Abstract -

The article aims at a presentation of the cultural life of the town of Galați, between 1918 and 1948. The intellectual circles of the town started a noteworthy cultural activity, undertaking various local researches, stimulating the talents and trying to spread the local culture at a national level. They published journals (“Dunărea de Jos”, “Dunărea”, “Moldova de Jos”), founded museums (the Regional Museum “Ecaterina și Paul Pașa”, “Casa Cuza Vodă” Museum) and cultural associations (Galați Branch of the “Cultural League”, “Mihai Eminescu” Popular Atheneum, “Max Nordau” Cultural Settlement, “Alexandru Vlahuță” Cultural Circle), erected monuments in the public places, celebrating the memory of some local (doctor Alexandru Carnabel) or national personalities (the poet Mihai Eminescu). Also for that period, several architectural accomplishments are to be noted, such as the Cultural Palace “V.A. Urechia”).

Keywords: Popular Atheneum; culture; monument; museum; cultural palace.

Generalități

Cultura este o componentă structurală în viața națiunilor, dar și o expresie a sufletului și a spiritualității lor. Ea are o dimensiune existențială complexă, în care funcțiile simbolice se împletesc cu cele practice, culturile reprezintă elementul central al identităților naționale, nucleul sau pivotul lor spiritual¹.

Localismul educativ și sociologic aveau misiunea de a pregăti provincia pentru marea cultură. Obiectivele unui program asumat de localismul creator erau:

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (valentin_bodea04@yahoo.com).

¹ Prof. univ. dr. Grigore Georgiu, *Istoria culturii române moderne - curs*, București, 2007, p. 12.

recuperarea valorilor culturii locale, ridicarea poporului la starea de cultură, afirmarea talentelor, recuperarea demnității provinciei prin ocuparea unui loc în viața culturală a țării².

La începutul secolului al XX-lea, viața culturală în orașul Galați era inspirată de mișcarea ateneistă și de inițiativele lui Spiru C. Haret. Astfel în jurul școlilor (Liceul „Vasile Alecsandri”), al bisericilor (biserica „Sfinții Împărați”) și al unor instituții particulare au apărut nuclee culturale locale. De aici au pornit primele inițiative de tipografii, editarea unor publicații, organizarea de spectacole și festivaluri artistice³.

Personalități locale și creațiile lor literare

Mișcarea localist-culturală a creat în perioada anilor 1918-1948, ambianța necesară afirmării unor personalități. Aceste personalități au găsit în orașul Galați un teren favorabil pentru a se afirma, dar în cele mai multe cazuri aceștia s-au născut și s-au format în acest spațiu cultural. Creația literară artistică locală a fost foarte variată, iar cele mai reprezentative personalitățile locale care s-au manifestat creator le prezentăm în cele ce urmează. Maur Emil (1884-1963) poet și ziarist, pe numele adevărat Emil Passini, a editat alături de poeta Alexandrina Scurtu revista „Dunărea” (1918-1920) și „Floarea de câmp”, a colaborat la periodicele locale „Dunărea de Jos” și „Orizonturi”⁴, Cornelia Buzdugan-Hașeganu (1903-1947) profesoară suplinoare la Școala Secundară de fete gradul II „Mihail Kogălniceanu” din orașul Galați, catedra de limba franceză, limba română și istorie (1926-1929), a debutat cu poezia „Galben trandafir” în revista „Dunărea” (1919)⁵.

Dimitrie Faur, institutor, în „Prefață” la cartea intitulată *Galațul nostru. Însemnări istorice și culturale*, editată la editura autorului, din Galați, în anul 1924, menționează că ideile principale care l-au călăuzit în elaborarea lucrării erau dragostea de neam și de țară, sentimente în care trebuiau crescuți elevii. Dimitrie Faur scria mai departe că: „Tineretul școlar gălățean primește – în pragul vieții – înfăptuită România Mare, opera generațiilor trecute și a celei actuale, operă, îndeplinită prin luminată îndrumare și dureroasă jertfă de sânge; în puterea acestui

² Elena-Emilia Lica, *Localism creator la Dunărea de Jos în perioada interbelică*, Editura Istros, Brăila, 2003, p. 41.

³ *Ibidem*, pp. 56, 66.

⁴ Nedelcu Oprea, *Cultura, știința și arta în județul Galați. Dicționar biobibliografic*, Editura Întreprinderea poligrafică, Galați, 1973, p. 176.

⁵ Camelia Toporaș, Rocșana Irimia, Otilia Badea, Mihaela Bute, *Oameni în memoria Galațiului: aniversări 2012-2013*, Editura Axis Libri, Galați, 2014, pp. 207-208.

tineret stă să se îndeplinească: unificarea sufletească a tuturor Românilor. Dar, pentru aceasta conștiința noilor generații nu se poate cultiva mai sănătos, de cât făcând-o să pătrundă, în toată măreția, exemplul predecesorilor”⁶.

George Munteanu, ziarist, în „Cuvânt înainte” din *Galații în timpul marelui războiu 1916-1918*, editată la tipografia „Eminescu” din Galați, în anul [1926], scria că lucrarea sa prezenta un document istoric local, din perioada participării României la Primul Război Mondial (1916-1918), iar meritul său consta: „... în perseverența de a scoate la lumină, de sub vălul uitării, evenimentele unui trecut istoric”⁷.

În „Lămurire” la lucrarea *Presa, politica și comerțul gălățian 1858-1900*, partea I-a, editată la tipografia Basarabia din Galați, în anul 1937, relatează că nu a găsit în bibliotecile târgului, nicio lucrare care să trateze despre gazetari, literați și politicieni ai orașului Galați din anii 1858-1900, așa că a întocmit el o modestă lucrare cu documente din acele vremuri⁸. George Munteanu a mai scris lucrarea intitulată *Galații 1900-1938. Oameni și fapte. În presă, literatură, comerț, etc.*, partea a II-a, editată la tipografia „Eminescu” din Galați, în anul [1938].

Alexandru Nicolescu, profesor, în „Cuvânt Introductiv” la lucrarea sa intitulată *Primii 60 de ani ai Liceului «V. Alecsandri» din Galați*, editată la tipografia „Lumina” din Galați, în anul 1928, relatează că el era mai indicat să lase urmașilor o monografie, dat fiind faptul că a fost pe rând elev, profesor și director la Gimnaziul și apoi Liceul „Vasile Alecsandri”, „... în care să se găsească consemnate, după acte oficiale verificate și controlate cu oare-care scrupulozitate și după cunoștințele mele personale, faptele și datele din viața acestui liceu și cari merită să rămâie ca un testimoniu de muncă și jertfe pentru cultură”⁹.

Teodor Iordache în „Câte-va lămuriri” la *Albumul Galaților 1935-1936*, editat la tipografia „Bucovina” din Galați, în anul 1936, menționa că lucrarea sa apare dintr-o necesitate, astfel această carte cu fotografii și note biografice, scotea în evidență tot ce avea orașul mai demn și reprezentativ, în toate domeniile. În lucrarea sa figurează oameni din toate categoriile sociale „cari, bine’nțeles, reprezintă, în mare sau în mic, societatea cu diviziunile ei «burgheze»,”¹⁰.

⁶ D. Faur, *Galațul Nostru. Însemnări istorice și culturale*, Editura Autorului, Galați, [1924], p. 5.

⁷ George Munteanu, *Galații în timpul marelui războiu 1916-1918*, Tip. „Eminescu”, Galați, [1926], p. 3.

⁸ Idem, *Presa, politica și comerțul gălățian 1858-1900*, Partea I-a, Tipografia Basarabia, Galați, 1937, p. 3.

⁹ Alexandru Nicolescu, *Primii 60 ani de activitate ai Liceului „V. Alecsandri” din Galați*, Tipografia „Lumina”, Galați, 1928, p. 5.

¹⁰ Teodor Iordache, *Albumul Galaților 1935-1936*, Tipografia „Bucovina”, Galați, 1936, p. 159.

Lt. C-Dor Marius Verbiceanu, în „Cuvânt înainte” din *Monografia industriei și comerțului orașului Galați. Studiu economic și istoric*, editată la tipografia Artă Grafică din Galați, în anul 1938, scria că prin această lucrare a adus o mică contribuție la edificarea istorică a elitei negustorești și industriale, asupra declinului economiei românești, de la începuturile ei și până în prezent, insistând asupra dezvoltării industriei și comerțului gălățean. Autorul arată mai departe că monografia sa avea „... un caracter pur patriotic și național, care se desprinde din fiecare pagină, întrucât scopul ei primordial și final nu a fost altul decât o îndemănare sinceră și călduroasă de unire a tuturor bunilor români, în jurul aceluiași steag de salvare națională și un mijloc pentru toți fiii țării de a-și da modestul dar prețiosul lor obol, în scopul întăririi granițelor țării”¹¹.

Gheorghe Lăzărescu, director al Liceului Comercial din Galați, în „Cuvânt Înainte” la lucrarea *Istoricul Școlii Comerciale din Galați. Liceul Comercial „Al. Ioan I Cuza” de la înființare până în prezent 1864-1940*, editată la Institutul de Arte Grafice „Moldova” S.A.R. din Galați, în anul 1940, scria că a redactat monografia dedicată celui mai vechi institut de învățământ economic din țară, pe baza documentelor pentru întrunirea în cadru festiv al tuturor foștilor elevi la Galați¹².

N. Velichi, profesor, director al Școlii Normale „Costache Negri”, membru corespondent al Comisiunii Monumentelor istorice pentru Județul Covurlui, membru al Societății corale „Carmen”, membru în comitetul Societății Culturale „V. A. Urechia”, comandant al legiunii „Cuza Vodă”, a Cercetașilor din Galați. La Școala Normală „Costache Negri” în calitate de profesor de istorie a pus bazele unui muzeu istoric-etnografic, donând din colecția sa 45 de obiecte. A publicat în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice” comunicări și studii asupra bisericilor Sfântul Gheorghe și Precista, altarului votiv de la Șendreni. A donat fotografii, documente și monede pontice Academiei Române. A ținut cursuri la „Universitatea Populară din Galați” și la Căminul Cultural „Sfinții Împărați”¹³.

Ioan Velichi, profesor doctor, în învățământul secundar, a fost președinte al secțiunii de muzică a Societății sportive „Dunărea de Jos” și a ținut conferințe la „Asociația corpului didactic”, la „Ateneul Popular”, la „Universitatea Populară din Galați” și la „Academia de Export”.

¹¹ Lt. C-Dor Marius Verbiceanu, *Monografia industriei și comerțului orașului Galați. Studiu economic și istoric*, Tipografia Arta Grafică, Galați, 1938, p. 1.

¹² Gheorghe Lăzărescu, *Istoricul Școlii Comerciale din Galați. Liceul Comercial „Al. Ioan I Cuza” dela înființare și până în prezent 1864-1940*, Institutul de Arte Grafice „Moldova” S.A.R., Galați, 1940, p. 3.

¹³ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 69.

I. G. Munteanu, profesor de limba franceză la Școala Comercială Superioară din Galați (1886-1930) și director (1889-1916). A fost președinte al Societății „Junimea Comercială”, secretar al Societății „Carpații” și al „Ligii Culturale” filiala Galați. A înființat Societatea literară „Negri” și Societatea „Munca” a elevilor Școlii Comerciale Superioare din Galați. A publicat: *Chestiunea monetară, Învățământul comercial, Cauzele decăderii Galaților și remediile propuse de Uniunea Comercială, Învățământul comercial superior, Porturile noastre maritime*.

Gheorghe N. Munteanu-Bârlad, profesor la școlile secundare din orașul Galați și la Seminarul Teologic „Sfântul Apostol Andrei”, vice președinte al „Ligii Culturale” filiala Galați. A publicat lucrările: *Costachi Negri, viața și vrednicia lui, Comemorarea lui Costache Negri la Galați, Galații* (1927)¹⁴.

În „Prefață” la lucrarea intitulată *Galații* scria că monografia a fost alcătuită după planul publicat de profesorul universitar, Ion Bianu, membru al Academiei Române. Lucrarea trebuia să apară în seria de monografii: Biblioteca „Orașele noastre”, condusă de Ion Bianu, însă autorul, din motive financiare a editat lucrarea sa la Societatea de Editură Științifică-Culturală din Galați, în anul 1927. Gheorghe N. Munteanu-Bârlad menționa că: „Un oraș, ori cât de mic și izolat, n’a putut rămâne stăin, în desvoltarea sa, de viața cea mare a țării, și cu atât mai mult un mare centru economic, cum este Galații, nu trebuie să rămână necunoscut în propășirea culturală și economică a României întregite. De aceea monografiile orașelor, chiar când prezintă la început lipsuri, pot ajuta la alcătuirea monumentalei clădiri, care se cheamă istoria națională a aceluia popor”¹⁵.

Grigore Mich. Cotlaru, profesor, director al Gimnaziului din Galați, director al Căminului Municipal „Dr. C. Angelescu” Galați, președinte al „Universității Populare din Galați” (1930-1934), director la „Revista Vremii”. Dintre cărțile scrise de acesta menționăm: *Domnia Regelui Ferdinand* (ediția I, București, 1920, ediția a II-a, Galați, 1935), *În luptă cu morile de vânt – Polemice*, Galați (1929), *Lecturi istorice – 6 broșuri*, Galați (1932).

Neculai Conț, profesor la Școala Normală „Costache Negri”, a publicat următoarele cărți: *Educația morală după Durkheim*, București, 1927, *Școala și mișcarea pedagogică*, București, 1928, cât și studiul *Nereju în războiu, studiu monografic* publicat în „Arhiva pentru știința și reforma socială”, 1932¹⁶.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 72-74.

¹⁵ Gh. N. Munteanu-Bârlad, *Galații*, Societate de Editură Științifică-Culturală, Galați, 1927, p. 3.

¹⁶ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 76.

Asociații culturale și muzee

Asociațiile culturale erau adevărate instituții de culturalizare a poporului și au strâns în jurul lor toate energiile locale. Au organizat cursuri, conferințe, congrese, festivaluri, piese de teatru, „reculegeri” literare, artistice și muzicale, serbări, șezători, comemorări istorice, iar altele au înființat școli, ateliere, trupe de teatru, formații corale, biblioteci.

„Liga Culturală” filiala Galați a fost înființată în anul 1891 din inițiativa a doi ingineri ceferiști, Arghire Chiriac și Ioan Ciuciu, cărora li s-au alăturat profesorii de la Liceul „Vasile Alecsandri”, dintre care s-au ales președinții: D. V. Cerchez, P. D. Petrovici și Ion Tohăneanu¹⁷. Comitetul „Ligii Culturale” filiala Galați, milita pentru unitatea culturală, morală și sufletească între toți românii din țară și din afară și a organizat anual șezători, la care au luat cuvântul în fața unui public numeros, distinși intelectuali din diferite orașe mari ale țării și din localitate¹⁸. La 19 aprilie 1915, a organizat o mare adunare populară, în fața căreia vorbitorii în cuvântări „străbătute de patriotism” pentru eliberarea fraților de peste munți, reclamau participarea la război de partea Antantei¹⁹.

În zilele de 27-30 mai 1923, a avut loc congresul „Ligii Culturale”, în sala teatrului „Central”. În cadrul acestui congres, președintele secției Galați, Aurel Scurtu a vorbit despre rolul „Ligii Culturale”, iar Nicolae Iorga, președintele la nivel național a vorbit de transformări complete, reforme morale care să schimbe sufletul societății române. Nicolae Iorga spunea în continuare că: „Aceste datorii morale se pot achita numai de către organizațiile vechi și cu suflet național, cum e spre exemplu, în primul rând – Liga Culturală, care se reazămă solid pe ideea morală și pe caracterul său național și nicidecum pe interes de partid”²⁰.

Congresul a continuat cu relatarea privind educarea maselor populare a lui Dan Rădulescu, cererea lui Jecu-Brăila de a se încuviința ca secțiile cu activitate frumoasă să dispună de fonduri proprii și expunerea lui Ifrim-Iași despre starea ingrată în care se găsesc rămășițele poetului Vasile Alecsandri la Mircești. Seara participanții la congres au asistat la șezătoarea culturală de la grădina „Paradis”, unde Nicolae Iorga a ținut la început o conferință despre existența „Ligii Culturale” și modul de a lucra al acesteia, iar la final au încântat audiența „... coruri executate de Reuniunea de cântări din Săliște, - întocmire demnă de cea mai înaltă laudă; - de

¹⁷ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, pp. 58-59.

¹⁸ Gh. N. Munteanu-Bârlad, *op. cit.*, p. 84.

¹⁹ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 60.

²⁰ Mihail M. Mihailescu, Alex. I. Bogdan, *Congresul din Galați al „Ligii Culturale”*, în „Luminișuri”, Anul I, Nr. 9-10, 15 iunie 1923, pp. 27-29.

elevii liceului din Bârlad împreună cu frumos organizata lor orchestră, elevele externatului secundar, elevii școlii normale²¹.

A doua zi congresul a continuat cu prezentarea raportului profesorului Constantin Calmuschi despre starea culturală a orașului Galați. În raport se arăta lipsa unui local propriu pentru Biblioteca „V. A. Urechia”, una dintre cele mai de seamă instituții culturale din orașul Galați, activitatea „Universității populare din Galați” și a Cercului Cultural „Vasile Alecsandri” al elevilor Liceului „Vasile Alecsandri” din orașul Galați, iar la final a prezentat cazul clădirii „Cuza Vodă” transformată în hotel. Drept răspuns la raportul profesorului Constantin Calmuschi, Nicolae Iorga propunea: un nou mod de organizare a bibliotecilor publice, congrese anuale ale „Universităților populare”, deplasarea din când în când la Galați a trupei ambulante a Teatrului popular, înființarea unor expoziții regionale de artă națională, iar cu privire la monumente, banii să fie îndreptați mai bine către copii săraci și talentați. A urmat conferința generalului Alexandru Anastasiu intitulată „Rolul Ligii Culturale în refacerea morală”.

După amiază participanții la congres au vizitat Liceul „Vasile Alecsandri”, unde au asistat la o șezătoare culturală organizată de elevii Cercului Cultural „Vasile Alecsandri”. Președintele Constantin Calmuschi a deschis șezătoarea, I. Manoliu a vorbit despre patriotism, elevul A. Cioroiu a prezentat o schiță, elevii Tr. Ionescu, Ion Argintescu, Hondrilă, au recitat poezii, iar orchestra Liceului „Vasile Alecsandri” a interpretat arii din Grieg (suite I), Wagner (Olandezul zburător) și Beethoven (simfonia I-a).

În continuare au vizitat Biblioteca „V. A. Urechia”, portul, iar seara au participat la o șezătoare culturală în grădina „Paradis”. În cadrul șezătorii culturale profesorul Lupaș a prezentat istoricul „Asociației de cultură” din Sibiu, iar la final au încântat audiența corul din Săliște, orchestra și corul Liceului „Vasile Alecsandri” sub conducerea profesorului Xantopol și corul școlilor normale de fete și de băieți din Galați sub conducerea maestrului Antoniu.

În zilele de 29-30 mai 1923, participanții la congres au participat la excursia cu vaporul pe Dunăre cu oprire la Ismail, Tulcea și Reni. În aceste orașe s-au împărțit broșuri, iar Nicolae Iorga a vorbit despre rolul „Ligii Culturale”²².

Sofia Petrescu-Dâmbovița, compozitoare, membră în Comitetul „Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române” din orașul Galați din anul 1922. A fost aleasă președintă a acestei asociații în anii 1930 și 1934. A condus onorific școala și atelierul asociației îndrumând tinerele fetele sărace spre a învăța o

²¹ *Ibidem*, p. 30.

²² *Ibidem*, pp. 31-33.

meserie. A desfășurat o activitate intensă pentru „... ridicarea culturală a femeilor române, luptând pentru obținerea drepturilor civile și politice pentru femei”²³.

Ateneele populare erau constituite din inițiativă particulară și aveau la bază statute proprii, iar ca obiective: desăvârșirea minții, sufletului și trupului, educația patriotică și civică, păstrarea datinilor, sărbătorirea zilelor însemnate din istoria neamului. Mijloacele folosite au fost biblioteca, cartea, corul și teatru, iar formele de activitate, conferințele pe teme de istorie și economie, spectacolele artistice, șezătorile cultural-artistice. Activitatea lor se sprijinea pe intelectuali locali și invitați.

Atenee populare din orașul Galați: „Spiru Haret” (1925), „I. C. Brătianu” de la Școala numărul 1, din cartierul Bădălan, avea ca președinte pe I. Hașeganu, directorul școlii, „Mihai Eminescu” (1926) înființat la inițiativa elevilor Liceului „Vasile Alecsandri” de Grigore Mich. Cotlaru, se bucura de concursul directorului C. Popovici de la Școala de băieți numărul 3, care a fost primul președinte, urmat de Alexandru Mazilu, „C. A. Rosetti” a fost fondat de directorul Gimnaziului, I. Gheringher, primul președinte, urmat de Ștefan Popescu, „Cuza-Vodă”, condus de profesorul I. Antoniu, „Dr. Constantin Angelescu” (1928) care funcționa la Școala de fete numărul 9, președintă de onoare fiind Ștefan Stanca și președintă activă directoarea școlii Maria Dumitru, „Ștefan Octavian Iosif” (1928) de la Școala numărul 7 era condus de directorul școlii, N. Boroncea, și a avut ca președinte de onoare pe I. Gheringher, apoi pe Grigore Vêja, iar ca președinte activ pe M. Stelescu, „Liga împrumutătorilor” (1930) avea ca președinte pe N. Grigoriu. Ateneele gălățene s-au specializat pentru un anumit gen de activitate: conferințe cu profesorii Grigore Mich. Cotlaru, Constantin Calmuschi, C. Apostoliu („Dr. Constantin Angelescu”, „Spiru Haret”, „Ștefan Octavian Iosif”), formație corală condusă de profesorul I. Antoniu („Cuza-Vodă”), teatru („Mihai Eminescu”)²⁴.

La 4 martie 1928, ateneul „Ștefan Octavian Iosif” a organizat un eveniment la care sala era plină și a constat într-o conferință susținută de profesorul I. Gheringher despre „Spiritul literaturii românești”. Conferențiarul a punctat însușirile literaturii române precum: demnitate, duiosie, religiozitate, bun simț, simțul ordinii. Apoi au urmat lectură, recitări și un duet de viori executat de elevii Neculaie Constantin și Predescu. La final s-a jucat piesa „Vlad Țepeș” de Dumitrescu, iar elevii Școlii Comerciale elementare Mazilu și Mârza, au manifestat un real talent²⁵.

²³ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 70.

²⁴ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, pp. 121-122.

²⁵ „Moldova de Jos”, Anul I, Nr. 12, 18 martie 1928, p.4.

Ateneul „Mihai Eminescu”, a avut la început două secții: artistică și sportivă, apoi numai artistică. Cu actori profesioniști și amatori, adulți, studenți, elevi, organiza trei stagioni anuale (toamnă, iarnă și primăvară). Repertoriul cuprindea piese din dramaturgia românească: „Arvinte și Pepelea”, „O scrisoare pierdută”, „Trei crai”, „Zorile”, piese din teatrul românesc contemporan de Victor Eftimiu, Tudor Mușatescu, Victor Ion Popa, Octavian Goga și piese din dramaturgia universală de William Shakespeare, Molière. După anul 1930, ateneul „Mihai Eminescu” și-a constituit următoarele filiale: ateneul „Nae Leonard”, din cartierul Bădălan (1931-1938), ateneul „Carol al II-lea” (1934-1936), ateneul „Miron Costin” (1937-1938) și ateneul „Izvorul” (1935-1938)²⁶.

În revista „Moldova de Jos” se prezenta festivalul Căminului Cultural „Spiru Haret”, care a avut loc la data de 26 decembrie 1927, în sala teatrului Trianon. Sala era plină cu persoane din toate păturile sociale. Festivalul s-a deschis prin cuvântarea lui C. Apostoliu, directorul Școlii numărul 8 de băieți, fondatorul căminului, care a vorbit despre tinerii funcționari, meseriași, lucrători din cartier care veneau duminica la școală „... pentru a-și înviora sufletul cu distracții curate și instructive: conferințe, coruri, cinematograf, radio, dans, etc.”²⁷, iar pentru a dovedi transformarea și buna îndrumare, tinerii veneau acum în fața publicului cu o reprezentație teatrală.

A urmat conferința profesorului Constantin Calmuschi intitulată „Spre mai bine”, care a vorbit despre societatea românească stăpânită de scepticism, deși realizase după Primul Război Mondial întregirea țării, reforme politice și sociale precum: votul universal și împroprietărirea țăranilor, față de alte popoare care au avut nevoie de veacuri pentru acestea. Acesta găsea două cauze principale pentru această situație: critica distructivă și politicianismul, iar mijloacele de îndreptare erau critica constructivă și politicianismul să devină politică. După conferință s-a jucat „Patima Roșie”, dramă în trei acte de M. Sorbu, în care actorii Theodor Tacu și Cantemir, tineri funcționari la N.F.R., Ionel Grăpeanu, meseriaș și domnișoarele Babeș și Dodu, au interpretat rolurile perfect ca niște profesioniști²⁸.

Președinta „Asociației feministe” din orașul Galați era Ecaterina Carnabel, iar conferințele acestei asociații aveau loc în sala de festivități a externatului secundar de fete și erau însoțite, de multe ori de muzică. Cercul Cultural „Ronetti

²⁶ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 122.

²⁷ „Moldova de Jos”, Anul I, Nr. 4, 15 ianuarie 1928, p. 4.

²⁸ *Ibidem*.

Roman” răspânda cultura în rândurile publicului gălățean prin „reculegeri” literare, artistice și muzicale românești, președinte fiind Alexandru Nachtigall²⁹.

În revista „Licăriri” era redată succint a patra reculegere a Cercului Cultural „Ronetti Roman”, din data de 20 noiembrie 1921. Aceasta a avut loc în sala teatrului Central, în fața unui public numeros care a aplaudat interpretarea piesei „Chanson triste” executată de Jeanna Goldstein (pian), Juravschi (vioară) și Al. Fuchs (cello). Apreciată de către public cu aplauze a fost și alocuțiunea lui Nicolae Alexandrescu despre „Arta și cei cari nu văd”, iar la final s-a jucat comedia „Pe o zi de ploaie” având ca interpreți pe: M. Wiwitzoff, Schützmann, Nadler și domnișoarele Lawer, R. Hart³⁰.

Așezământul cultural „Max Nordau” (1913) era condus de inginerul Wolf și ținea cursuri serale. Societatea „Solidaritatea clerului Eparhiei Dunărea de Jos” desfășura propagandă religioasă prin intermediul conferințelor pe teme teologice, istorice, morale și edita revista „Căminul”³¹. Cercul Cultural „Alexandru Vlahuță” s-a remarcat printr-o echipă de teatru bine organizată cu care prezenta publicului gălățean festivaluri întocmite și executate cu pricepere și gust artistic. Președinte de onoare era avocatul Constantin Buzdugan, iar președinte activ Nicu Voinovici³².

În revista „Luminișuri” se prezenta festivalul Cercului Cultural „Alexandru Vlahuță”, care a avut loc la 23 decembrie 1923, în sala Central. Festivalul s-a deschis cu conferința lui Constantin Z. Buzdugan despre „Datoria noastră culturală” și a continuat cu Nicu Voinovici care a recitat o poezie de Alexandru Vlahuță. În partea a doua a programului s-a jucat de către membrii cercului, drama într-un act „Săptămâna luminată” de Mihail Săulescu, apoi a urmat Umberto Manao cu arii celebre în limba italiană. La final s-a jucat comedia „Lulu Popescu” de Ion Minulescu³³.

Muzeul a jucat un rol important în viața culturală a orașului Galați. Acesta păstra, conserva și expunea obiecte, artefacte, care au aparținut unor personalități locale, naționale și chiar internaționale, cu scopul de a educa publicul vizitator. În orașul Galați, primul muzeu reprezentativ a fost întemeiat în cadrul Școlii primare numărul 6 de băieți de către institutorii Paul și Ecaterina Pașa (Muzeul regional „Ecaterina și Paul Pașa”). Obiectele Muzeului regional „Ecaterina și Paul Pașa” au fost ulterior donate, de către Paul și Ecaterina Pașa, Muzeului „Casa Cuza Vodă”

²⁹ D. Faur, *op. cit.*, p. 88.

³⁰ Făget, *Culturale*, în „Licăriri”, Anul I, Nr. 4, 1 decembrie 1921, p. 56.

³¹ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 127.

³² D. Faur, *op. cit.*, p. 88.

³³ Mat., *Festivalul Cercului Cultural „Al. Vlahuță”*, în „Luminișuri”, Anul II, Nr. 3, decembrie 1923, p. 34.

înființat în anul 1939, din inițiativa Asociației „Casa Cuza Vodă”, constituind practic nucleul acestui muzeu.

Muzeul regional „Ecaterina și Paul Pașa” a fost înființat la 10 mai 1913, în localul Școlii primare numărul 6 de băieți, din strada Străjescu, de către institutorii Paul și Ecaterina Pașa³⁴. De la început și-a ales un comitet onorific format din mari personalități: Constantin Angelescu, Grigore Trancu-Iași, Nicolae Iorga, Ion Simionescu, I. G. Duca, D. Pompei, N. Hortolomei, Simion Mehedinți. Inaugurarea a avut loc la 22 iunie 1914, cu participarea profesorului universitar Ion Simionescu, secretar al Ministerului Instrucțiunii Publice.

Prin legea publicată în „Monitorul Oficial” din 27 februarie 1923, i s-a recunoscut personalitatea morală și juridică. A fost vizitat de către miniștrii I. G. Duca la 10 martie 1915 și Constantin Angelescu la 25 noiembrie 1923³⁵. Inspectorul școlar I. Dumitrescu, după ce a vizitat acest muzeu spunea: „Nu am întâlnit un altul mai bogat și mai bine aranjat în nicio școală primară din Belgia, Franța, Italia”³⁶. Acesta cuprindea o bogată și variată colecție de animale și păsări împăiate, obiecte vechi de piatră și de metal, lut, marmură, documente, monede, medalii, arme, costume, stampe, hărți, pietre prețioase, obuze, obiecte militare, ziare. Era unul dintre cele mai bine organizate muzee regionale din țară³⁷.

În anul 1934, în ziarul local „Acțiunea” era prezentat primul comitet format în anul 1921, cu scopul de a strânge fondurile necesare cumpărării casei „Cuza Vodă” din orașul Galați. Președintele comitetului era primarul, iar pe lângă acesta au mai fost aleși, doi vicepreședinți, un casier și doi secretari. Comitetul urma să ajungă la un număr de 11 persoane, iar Paul Pașa devenit ulterior casier a depus efectele la Banca Națională, suma fiind de 31.103 lei și 15 bani³⁸.

În ședința din 13 iulie 1937, desfășurată la Prefectură, Paul Pașa aducea lămuriri despre comitetul care avea ca scop răscumpărarea vilei „Cuza Vodă”, președinte fiind P. S. Episcopul Dunării de Jos, iar casier colonelul Georgescu Cristodulo. Avocatul Grigore Mihăilescu, fost primar al Municipiului Galați, a avut intenția de a cumpăra vila, delegând pe Paul Pașa în luna august pentru a cerceta gestiunea financiară a colonelului Georgescu Cristodulo, dar fără rezultat. În continuare Paul Pașa amintea că la data de 30 august 1912, s-a înființat o societate

³⁴ Gh. N. Munteanu-Bârlad, *op. cit.*, p. 85.

³⁵ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 128.

³⁶ Paul Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, partea a II-a, Ediția a II-a, Editura Partener, Galați, 2008, p. 341.

³⁷ Gh. N. Munteanu-Bârlad, *op. cit.*, p. 85.

³⁸ „Acțiunea”, Anul V, Nr. 1105, 11 februarie 1934, p. 2. Proces-verbal din 18 septembrie 1921, numărul 5, semnat de P. Altangiu, C. Constantinescu, G. D. Gheorghiu etc.

având ca scop strângerea fondurilor necesare ridicării unei statui domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Costandache Constantinescu a fost inițiatorul societății, care la 26 august 1924 a încetat din viață, iar soția acestuia Zamfira s-a adresat primarului Christache Teodoru, care era președintele de drept al societății să ridice arhiva.

Paul Pașa s-a ocupat de ridicarea arhivei, pe care a depozitat-o în cancelaria Școlii primare numărul 6 de băieți, unde deținea funcția de director. Pe lângă arhivă, acesta a găsit un libret al Casei de Economie, în valoare de 25.351 de lei, depuși la Banca Populară „Sfinții Împărați” din orașul Galați și titluri ale diferitelor împrumuturi, cu cupoanele neachitate de șase ani, în valoare de 29.800 de lei. Cu banii din achitarea cupoanelor și de la libret s-au cumpărat prin intermediul Băncii Marmorosch din orașul Galați, alte titluri, 44 la număr, în valoare de 107.200 de lei, care s-au deus la Banca Națională sucursala Galați, cu adresa numărul 20 din 27 noiembrie 1930. La 17 noiembrie 1930, Paul Pașa a demisionat din delegația de casier. Situația la data de 8 aprilie 1936 se prezenta astfel: depozite libere în 44 titluri în valoare de 102.950 de lei, iar banii proveniți din achitarea cupoanelor în valoare de 26.888 de lei³⁹.

La 26 ianuarie 1923, Asociația Luptătorilor Patriei condusă de colonelul Cristodulo Georgescu a pus bazele unui comitet, președinte fiind P. S. Episcopul Dunării de Jos Iacov Antonovici, iar printre membrii se numărau primarul Ion Prodrom, Gheorghe Onose, prefectul județului, Ghiță Vasiliu, prefectul Poliției. La 20 februarie 1924, au lansat un apel în orașul Galați și în întreaga Eparhie a Dunării de Jos, semnat de P. S. Episcopul Iacov Antonovici, pentru subscrieri necesare cumpărării casei „Cuza Vodă” și transformarea acesteia în muzeu. Apelul a fost însoțit de vânzarea unor cărți poștale ilustrate cu imaginea domnitorului Alexandru Ioan Cuza și a casei părintești din orașul Galați. Fondurile care s-au strâns până în anul 1926 au fost de 6.100 de lei⁴⁰.

La 5 iulie 1937, Generalul Gheorghe Linteș, Comandantul Garnizoanei Galați, anunța formarea unui Comitet General la Prefectura Județului Covurlui, având ca scop cumpărarea și transformarea casei „Cuza Vodă” într-un muzeu. Comitetul General era format din generalul Gheorghe Linteș, Comandantul Comandamentului 3 Teritorial și al Garnizoanei Galați, președinte activ, iar membrii fiind locotenent colonel Rațiu Victor, Șeful de Stat Major al Diviziei 21-a, secretar,

³⁹ Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, *Fond Primăria orașului Galați*, dosar 167/1937, f. 178.

⁴⁰ Paul Păltănea, *Casa părintească din Galați a domnitorului Alexandru Ioan Cuza*, în „Monumentul”, VII, Iași, 2005, pp. 109-110.

profesor Ioan Tohăneanu, director al Liceului „Vasile Alecsandri”, Aurel Vidrașcu, Prim Procuror al Tribunalului Covurlui, Paul Pașa institutor pensionar, C. Ignat, Prefectul Județului Covurlui. Asociația a purtat numele de „Casa Cuza Vodă”, iar fondurile pentru răscumpărarea casei domnitorului Alexandru Ioan Cuza, s-au strâns în urma unor donații, subscripții publice și a serbărilor. Existau deja fonduri în valoare de 130.000 de lei la Banca Națională sucursala Galați, la Episcopia Dunării de Jos, iar locotenentul colonel Rațiu Victor a mai strâns prin colectă publică, fiind prezent la Congresul Contabililor suma de 100.00 de lei.

La 15 ianuarie 1938, Aneta V. Iamandi își vindea partea sa din casa domnitorului Alexandru Ioan Cuza, Asociației „Casa Cuza Vodă” persoană juridică din Galați, înființată prin actele autentificate cu numerele 2114 și 2115 din 14 iulie 1937 la Tribunalul Covurlui S. I cu suma de 331.200 de lei. La 17 februarie 1938, Asociația „Casa Cuza-Vodă” a devenit proprietara casei domnitorului Alexandru Ioan Cuza, prin jurnalul numărul 1886/1938 al Tribunalului Covurlui, plătind moștenitorilor defunctului Adolf Theitler suma de 900.000 de lei.

Prin notele înregistrate cu numerele 284 și 285 din 19 februarie 1938, trimise de Asociația „Casa Cuza Vodă” către Ministerul Sănătății din București și lui D. Marinescu, președintele Comitetului Direcției Generale P. T. T., din București, se arată că s-au strâns 2.300.000 de lei prin subscripții publice și se dorea aprobarea unei loterii pentru suma de 700.000 de lei (achiziționarea unui automobil în valoare de 300.000 – 350.000 de lei, urmând a fi pus la loterie pentru suma de 700.000 de lei, în bilete a câte 100 de lei) și emiterea unei serii de mărci poștale comemorative „Cuza-Vodă” (70.000 de exemplare care să fie achiziționate cu suma de 13 lei).

La 24 februarie 1938, nota numărul 291 indica faptul că Asociația „Casa Cuza Vodă” era în posesia a două planuri privind restaurarea casei domnitorului Alexandru Ioan Cuza, întocmite de inginerul D. Popescu de la Primăria Municipiului Galați. Conform procesului-verbal numărul 9, din 23 martie 1938, planul restaurării vilei „Cuza Vodă” a fost aprobat și votat. Devizul estimativ al lucrărilor se ridica la suma de 2.525.580 de lei (două corpuri de clădire: muzeu și locuința custodelui). S-a format o comisie care a executat lucrările alcătuită din: locotenent colonel Rațiu Victor și din cadrul Primăriei Municipiului Galați, arhitect Popescu și Caranfil, desenator șef. La 28 martie 1938, s-a demarat restaurarea casei domnitorului Alexandru Ioan Cuza, care a durat până la sfârșitul anului.

Inaugurarea muzeului „Casa Cuza Vodă” a avut loc la 24 ianuarie 1939, iar programul festivităților arăta astfel: 1. Solemnitatea inaugurării muzeului care avea loc în clădirea muzeului, strada Cuza Vodă, numărul 64, de la ora 12.00 – 13.00: slujbă religioasă și sfințirea clădirii, cuvântările generalului Linteș Gheorghe,

președintele Asociației „Casa Cuza Vodă”, locotenent colonel Rațiu Victor, răspunsul Excelenței Sale Victor Cădere, Rezident Regal al „Dunării de Jos”; 2. Festival artistic care va avea loc la Teatrul Central, orele 16.00 – 18.00: deschiderea festivalului cu ceremonialul străjeresc, cuvântare, coruri, evocare alegorică și declamație; 3. Mare Concert Simfonic executat de Orchestra Radio București cu concursul marilor artiști de la Opera Regală Română, Valentina Crețoiu Tassian și Gheorghe Folescu.

În paginile ziarului local „Acțiunea” din 27 ianuarie 1939, se relatează festivitatea inaugurării casei „Cuza Vodă”. Printre participanții prezenți la acest eveniment erau menționați: Victor Cădere, Rezident Regal al Ținutului Dunării de Jos, D. V. Țoni, subsecretar de Stat la Ministerul Educației Naționale, general Sotir Dumitrescu, general Gheorghe Linteș, colonel P. Subotin, prefectul județului, general dr. Traian Gruescu, primar, M. Miloteanu, secretar general al Ținutului Dunării de Jos, colonel M. Gazi, inspector administrativ și director de cabinet al Rezidentului Regal, I. Hanganu, inspector general al învățământului secundar, P. Puchianu, inspector al învățământului primar, I. Gherincea, inspector al învățământului secundar, D. Hozoc, Prim Președintele al Curții de Apel, amiral Eustațiu, colonel Manoliu, Președintele Tribunalului Militar, dr. Lorner, consulul Germaniei, Mathiesen Elnor, consulul Norvegiei, Petrescu Dâmbovița, profesor Ion Tohăneanu, comandantul legiunii de străjeri Covurlui, profesor N. Coț, directorul Școlii Normale, dr. Nicolae Alexandrescu, arhitect Popescu, profesoara Vasilescu, directoarea Liceului Comercial de fete, Rabin Margulies, șeful cultului mozaic Galați, Senferian parohul Bisericii Armene, profesor C. Nazarie, I. Borvizeanu, Președintele Camerei de Comerț, M. Tănăsescu, Directorul Băncii Naționale, Grigore Mihăilescu, avocat, Gheorghe Onose, avocat, Emil Codreanu, avocat, dr. Marcu, medicul șef al județului, Romulus Burbea, avocat, N. Velichi, profesor, Semenescu, inspector N.F.R., Econom Dr. Ioan Beldie, Nicolae Mantu, Paul și Ecaterina Pașa, Christache Teodoru, avocat, Grigore Manițiu, Stăhiescu, profesor, Pr. Ludovic Cosma⁴¹.

Muzeul regional „Ecaterina și Paul Pașa” a fost donat de proprietarii săi, în anul 1938 muzeului „Casa Cuza Vodă”. În anul 1939, Asociația „Casa Cuza Vodă” a donat muzeul „Casa Cuza Vodă” către Straja Țării, iar în toamna anului 1940, acesta revenea Mișcării legionare respectiv Frăției de Cruce. În anul 1941, muzeul

⁴¹ Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, *Fond Primăria orașului Galați*, dosar 167/1937, f. 16, 19-21, 37, 49, 69-70, 180 și 180 verso, 210-211, 215, 270-271, 461, 539.

„Casa Cuza Vodă” era în proprietatea Ministerului Cultelor și Artelor, iar un an mai târziu a ajuns în posesia Primăriei Municipiului Galați⁴².

Animatori culturali

Animatorul socio-cultural era persoana care mobiliza în jurul său un grup de persoane, cu ajutorul unor activități creative, educative. Animatorii culturali se implicau în comunitate și sprijineau activitatea culturală prin strângerea de fonduri, organizarea unor spectacole, înființarea unor reviste literare, înființarea unor cercuri culturale, susținerea unor conferințe. Reprezentanți pentru actul cultural din această perioadă în orașul Galați au fost animatorii culturali prezentați în rândurile care urmează.

Nicolae Mantu, pictor, membru și vicepreședinte al Societății Culturale „V. A. Urechia”, s-a implicat activ în colectarea fondurilor necesare construirii Palatului Cultural „V. A. Urechia” din orașul Galați. A făcut parte alături de Alfons Dall’Orso, Grigore Forțu și Constantin Codreanu, din comisia care a studiat și a analizat planurile întocmite în vederea demarării construcției, urmărește stadiul lucrărilor și intervine pe lângă autoritățile locale pentru alocarea de fonduri necesare continuării lucrărilor. A solicitat Primăriei Municipiului Galați să niveleze cu pământ, terenul dinspre strada Domnească și să planteze salcâmi piramidali pentru înfrumusețarea curții Palatului Cultural „V. A. Urechia”. Împreună cu soția amiralului Sebastian Eustațiu pune în scenă, în beneficiul Societății Culturale „V. A. Urechia”, spectacolul cu revista „La calendele grecești”, scris de Gheorghe Mihăilescu și R. Constantinescu⁴³.

La 14 iulie 1928 s-a deplasat împreună cu ajutorul de primar G. Dumitrescu la București, la atelierul sculptorului Dimitrie Mățăuanu pentru a se interesa de stadiul elementelor componente care au lipsit la inaugurarea din anul 1926 a „Monumentului Ostașului Român”, închinat eroilor gălățeni căzuți în Primul Război Mondial. Cei doi au constatat că în atelierul sculptorului Dimitrie Mățăuanu erau realizate la acea dată din lut personajul feminin simbolizând România Mare și două basoreliefuri. În anul 1933, în calitate de consilier municipal a făcut parte din comisia de recepție a machetei sculptorului Oscar Spaethe, pentru monumentul domnitorului Alexandru Ioan Cuza. În anul 1936 era membru al unui comitet, alături

⁴² *Ibidem*, dosar 26/1941, f. 2, 3, 11 verso.

⁴³ Corneliu Stoica, *Popasuri ale privirii*, Editura Sinteze, Galați, 2013, pp. 19-20.

de Paul Pașa, Ion Tohăneanu și Alexandru Ștefănescu-Bârsan, care avea ca scop strângerea fondurilor necesare ridicării statuii domnitorului Alexandru Ioan Cuza⁴⁴.

Mazilu Alexandru, actor și animator cultural, se numără printre fondatorii Ateneului popular „Mihai Eminescu” din orașul Galați (1926), al cărui președinte a fost între anii 1928-1938. În cadrul acestui așezământ cultural, a condus și îndrumat colectivul de actori ca scenarist, regizor și director de scenă, interpretând numeroase personaje⁴⁵.

Constantin Calmuschi, profesor de istorie și geografie la Școala Normală „Costache Negri” (1902-1905), la Școala Comercială elementară de băieți „Alexandru Ioan Cuza” (1902-1929), și la Liceul „Vasile Alecsandri” (1905-1929) din orașul Galați. S-a remarcat ca animator al vieții culturale gălățene în fruntea unor instituții culturale de prestigiu în perioada interbelică precum: director al Bibliotecii „V. A. Urechia” (1920-1929), președinte al „Universității Populare din Galați” (1921-1929), fondator al Cercului Cultural „Vasile Alecsandri”, care a editat și sprijinit revista „Luminișuri” (1922-1924). Director și redactor al revistei „Calea Nouă” (1921) și director al revistei „Moldova de Jos” (1927-1928)⁴⁶.

În revista „Luminișuri” profesorul Constantin Calmuschi se declara partizan al cercurilor și revistelor realizate de elevi. Astfel cercurile și revistele erau menite a dezvolta și completa instrucția și educația elevilor. La acestea se adăugau și alte activități extrașcolare precum: disertații, lecturi variate, excursii, încercările literare, științifice și muzicale⁴⁷.

Margareta Metaxa (1895-1977) soprană, a participat în anul 1918 la concertele în folosul Crucii Roșii organizate la Galați și Brăila, împreună cu baritonul Grigore Maggiari⁴⁸. Paul I. Papadopol, profesor și publicist, a susținut conferințe publice în atenee, licee, școli de ucenici, biserici, atât în București, cât și în orașul Galați (în cadrul Căminului Cultural „Sfinții Împărați”), Tecuci, Câmpina, Ploiești etc.. A colaborat la publicațiile locale: „Dunărea de Jos”, „Miorița”, „Orizonturi”, „Revista vremii”⁴⁹.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 21-22.

⁴⁵ Nedelcu Oprea, *op. cit.*, pp. 176-177.

⁴⁶ Camelia Toporaș, Rocsana Irimia, Otilia Badea, Mihaela Bute, *Oameni în memoria Galațiului: aniversări 2008*, Editura Axis Libri, Galați, 2009, pp. 399-402.

⁴⁷ Constantin Calmuschi, *Un nou început*, în „Luminișuri”, Anul II, Nr. 1, octombrie 1923, p. 3.

⁴⁸ Camelia Toporaș, Rocsana Irimia, Otilia Badea, Mihaela Bute, *Oameni în memoria Galațiului: aniversări 2010*, Editura Axis Libri, Galați, 2011, pp. 27-29.

⁴⁹ Idem, *Oameni în memoria Galațiului: aniversări 2012-2013*, Editura Axis Libri, Galați, 2014, pp. 14-16.

Constantin Z. Buzdugan, avocat și poet, a susținut inițiativele culturale din orașul Galați, cum a fost „Cercul cultural” și „Salonul literar” anterioare Primului Război Mondial. A colaborat la „Adevărul”, „Convorbiri literare”, „Tribuna liberă”, „Votul universal”. Dintre publicațiile sale menționăm volumul *Spre lumină* (1928)⁵⁰.

Cultura și școala

Școala a fost în prima jumătate a secolului al XX-lea un punct de reper din punct de vedere cultural, atât prin activitatea desfășurată de către institutori și profesori, cât și prin activitatea comitetelor școlare. Institutorii și profesorii au activat în diverse asociații culturale, au înființat muzee, trupe de teatru, reviste culturale, atenee populare, cercuri culturale, cămine culturale, au conferențiat la „Universitatea populară din Galați”, la Căminul Cultural „Sfinții Împărați”, au colaborat cu articole la reviste locale și naționale, au publicat cărți, au strâns subscripții publice pentru ridicarea unor monumente, au organizat șezători și activități extrașcolare precum: disertații, lecturi, excursii, încercările literare, științifice și muzicale, iar comitetele școlare s-au implicat alături de direcțiune și Primăria orașului Galați, prin acordarea de burse elevilor cu rezultate bune la învățătură, construcția de cămine (internat), băi școlare, săli de sport, bazine de înot.

Activitatea intelectualilor din orașul Galați s-a concentrat în această perioadă în jurul Liceului „Vasile Alecsandri”. De aici porneau eforturile pentru dezvoltarea conștiinței naționale, idealurile de luminare a poporului dar și încercări de a realiza asociații, de a instituționaliza cultura locală⁵¹.

Ion Tohăneanu profesor de latină și germană la Liceul „Vasile Alecsandri” a fost președinte al „Asociației corpului didactic” din Galați, al Cercului Cultural „V. A. Ureche” și al „Ligii Culturale”, secția Galați⁵². A fost membru în Comitetul de conducere, Divizia educativă, al revistei „Calea Nouă”, editată de Casa de Educație Națională, secția Galați (1921), membru în Consiliul de direcție al periodicului „Moldova de Jos”, a colaborat la ziarul „Dacia”, organ de presă al „Ligii Culturale”, secția Galați, membru fondator al Societății „Filarmonica” din Galați (1921), membru fondator al Societății Anonime „Tipografia Românească” din Galați (1922), membru în Consiliu de conducere al Asociației „Casa Cuza Vodă” (1937)⁵³ și director al Liceului „Vasile Alecsandri” (1919-1927, 1928, 1931-1940) timp în care

⁵⁰ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 186.

⁵¹ *Ibidem*, p. 66.

⁵² Alexandru Nicolescu, *op. cit.*, pp. 69, 98, 99.

⁵³ Camelia Toporaș, Rocsana Irimia, Tena Bezman, Otilia Badea, *Oameni în memoria Galațiului: aniversări 2017*, Editura Axis Libri, Galați, 2018, pp. 145-147.

s-a ocupat de extinderea corpului vechi al Liceului „Vasile Alecsandri”, de construirea sălii de sport, a bazinului de înot, a poligonului de tir, a clădirii coloniei (taberei) școlare de la Cheia (județul Prahova)⁵⁴.

A construit cu sprijinul Comitetului școlar al Liceului „Vasile Alecsandri” și al Primăriei orașului Galați, un internat cu 80 de locuri (1923-1926) pentru elevii merituoși dar cu posibilități materiale modeste din mediul rural și a oferit acestora burse pentru cazare, masă și întreținere. A încurajat elevii liceului spre preocupări literare, astfel elevul Victor Ionescu (cunoscut drept poetul Ion Valerian) a inițiat revista șapirografă „Avântul Literar” (1912-1913) și elevul Grigore Vêja a înființat revista „Licăriri” (1921-1923), continuată de revista „Miorița” (1923-1924)⁵⁵.

Revista „Licăriri” își propunea în primul număr în „Cuvânt înainte” să licărească „... așa ca o luminiță mică într-un pustiu de întuneric, într-un vârtej nebun de vorbe”⁵⁶. La aceasta colaborau: Ovidiu Manițiu cu proză („Taine de codri”), A. Panu cu traduceri („Curiozități din limba germană”), A. Friedmann („Din Literatura latină. Marțial. Epigrame”), Grigore Vêja-Boholțeanu cu poezia „Plâng stelele”, V. Gal, Nina și alții. La rubrica „Culturale” erau prezentate și două șezători ale Cercului Cultural „Vasile Alecsandri” al elevilor clasei a VIII-a din Liceul „Vasile Alecsandri”. În cadrul acestor șezători care se desfășurau săptămânal la Liceul „Vasile Alecsandri”, au luat parte directorul liceului, Ion Tohăneanu, cadre didactice, și elevi. Astfel la prima șezătoare din data de 25 septembrie 1921, Gheorghe Grosu a vorbit de rostul șezătorilor și programul Cercului Cultural „Vasile Alecsandri”, Grigore Vêja a vorbit despre viața și opera lui Alexandru Vlahuță, Rășcanu a citit o schiță proprie, iar la final Gheorghe Grossu și V. Utschiewicz au cântat la vioară⁵⁷.

Ion Tohăneanu a fost membru al Societății Culturale „V. A. Urechia”, care milita pentru construcția unui Palat Cultural în orașul Galați și s-a implicat în înființarea „Universității Populare din Galați”. Activitate publicistică: *Răsboiul României – 1916, de colonelul K. Egli*, traducere, Iași, [1918], *Seneca – Epistule Morales ad Lucilium*, traducere⁵⁸.

Ermil Caraman, profesor de matematică și cosmografie la Liceul „Vasile Alecsandri” (1919-1923), profesor și director al Școlii Normale de băieți „Costache Negri” (1923-1929), profesor cu titlul definitiv la Liceul „Vasile Alecsandri” (1929-

⁵⁴ Ion Cioroiu, *Colegiul Național „Vasile Alecsandri” din Galați – 150 de ani de existență (1867 – 2017)*, vol. I Profesorii, Editura Partener, Galați, 2017, p. 57.

⁵⁵ Camelia Toporaș, Rocsana Irimia, Tena Bezman, Otilia Badea, *op. cit.*, pp. 136-139.

⁵⁶ „Licăriri”, Anul I, Nr. I, 15 octombrie 1921, p. 3.

⁵⁷ *Ibidem*, pp. 4-10.

⁵⁸ Ion Cioroiu, *op. cit.*, p. 57.

1947), vicepreședinte al Asociației „Prietenii Liceului «Vasile Alecsandri»,, membru fondator al Societății Culturale „V. A. Urechia”, în comitetul căreia a fost ales cenzor, membru fondator. A făcut parte din comitetul de redacție al revistei „Orizonturi” (1939-1942), membru în comitetul de redacție al Buletinului Asociației „Prietenii Liceului «Vasile Alecsandri»,, (1944)⁵⁹.

Nicolae Argintescu-Amza (1904-1973) publicist, eseist, critic de artă, a editat împreună cu fratele său Ion Argintescu, la Galați revista „Luminișuri” a Cercului Cultural „Vasile Alecsandri” (1922-1924)⁶⁰. Primul număr al revistei culturale începea cu „Cuvânt Înainte”, unde se vorbea despre făurirea frumosului și mințile care trebuiau să prindă frânturi de adevăr, cu care să înarmeze rândurile celor care scriau la revistă. Dintre colaboratorii revistei enumerăm pe: Anton Cioroiu cu proză („Frământări”), Cornelia Buzdugan cu poezia „Amurg”, Nicu Gintea cu „Epigrame”, Nina, Tr. Ionescu, Grigore Vêja, Ioan A. Manoliu, Walter Kanner și alții⁶¹.

Ioan Lincea, profesor la Liceul „Vasile Alecsandri” (1928-1943) și publicist, a fost secretarul Asociației „Prietenii Liceului «Vasile Alecsandri»,, (1943), a colaborat la publicațiile locale: „Moldova de Jos”, „Orizonturi”, „Revista vremii”. Din opera sa menționăm câteva titluri: *Poezia populară: Originea, vechimea, studii și texte: Poezia populară și cea cultă: Cum trebuie studiată poezia noastră populară*, Tipografia George Jorică, Galați, 1930, *Din alte vremuri: Povestiri alese*, Tipografia George Jorică, Galați, 1932, *Cântece ostășești din vremea războiului: Cu o scurtă privire asupra folklorului român*, Tipografia George Jorică, Galați, 1936⁶².

Cultura și biserica

La începutul secolului al XX – lea, alături de școală și biserica s-a constituit într-un stâlp al spiritualității naționale și locale. Prelații erudiți care au propovăduit pe lângă dogma creștină și rolul spiritualității în formarea conștiinței individuale și colective au rămas în memoria posterității ca adevărate personalități culturale, dascăli spirituali ai comunității gălățene.

Cosma Petrovici Episcop titular la Dunărea de Jos între anii 1924-1947, a organizat ședințe de culturalizare a maselor, intitulate ședințe ale cercurilor culturale. La 12 februarie 1925, din inițiativa acestuia a luat naștere un Comitet

⁵⁹ Camelia Toporaș, Rocsana Irimia, Tena Bezman, Otilia Badea, *op. cit.*, pp. 237-239.

⁶⁰ Idem, *op. cit.*, pp. 369-370.

⁶¹ „Luminișuri”, Anul I, Nr. 1, octombrie 1922, pp. 3-18.

⁶² Camelia Toporaș, Rocsana Irimia, Tena Bezman, Otilia Badea, *Oameni în memoria Galațiului: aniversări 2008*, Editura Axis Libri, Galați, 2009, p. 126.

Central eparhial, alcătuit din 15 preoți distinși din eparhie care a înființat două internate în orașul Galați, pentru copiii de români săraci și silitori la învățătură. A inițiat și construit un internat de fete (1928-1939), a editat periodicele bisericești „Căminul”, organ al Societății „Solidaritatea” (1925-1941) și „Vestitorul”, organ al Consiliului eparhial (1926-1949)⁶³.

În paginile ziarului local „Galații-Noi”, din 24 ianuarie 1935, se relatează despre inițiativa Episcopiei Dunării de Jos, de a organiza un ciclu de zece conferințe duminicale în perioada 27 ianuarie – 31 martie 1935, în sala teatrului Odeon, la care au fost invitați distinși conferențieri cum ar fi: Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Gala Galaction, Arhimandritul Iuliu Scriban⁶⁴.

În cadrul conferințelor religioase ale Episcopiei Dunării de Jos a conferențiat la 24 februarie 1935, profesorul universitar Teodor Popescu despre „Creștinism și cultură”. La conferință a participat un public numeros și select, iar conferențiarul a vorbit de creștinism care a asigurat culturii condițiile existenței, prețuind morala, munca și tradiția. În finalul conferinței profesorul universitar Teodor Popescu definea creștinismul ca fiind sufletul culturii⁶⁵.

Ioan C. Beldie, preot, profesor de teologie exegetică și sistematică la Seminarul Teologic „Sfântul Andrei” (1920-1930), profesor de limba și literatura română și istorie la Școala de Cântăreți Bisericești (1921-1930), la Școala Normală de fete „Regina Elisabeta” (1926-1929), Liceul Comunității Elene (1927-1930), Liceul Israelit și la Școala Normală de băieți (1945-1947). A editat împreună cu institutorul Andreiu Vasiliu, „Calendarul cultural al Județului Covurlui” pe anul 1920. A fost unul dintre membrii fondatori ai Societății „Tipografia Românească” din Galați (1922).

A făcut parte din comitetul de redacție al revistei „Căminul”, organ cultural al Societății „Solidaritatea” a clerului Eparhiei Dunărea de Jos. A îndeplinit funcția de secretar de redacție și director al revistei „Căminul” (1930) și consilier referent la secția culturală a Episcopiei Dunării de Jos (1 iulie 1931 – februarie 1943; 22 ianuarie – 1 martie 1948). A colaborat la publicații locale precum: „Calendarul cultural al învățătorilor”, „Calendarul Ligei pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, „Doina” și a susținut conferințe pe diverse teme la: Societatea „Solidaritatea” a clerului Eparhiei Dunărea de Jos din Galați, „Universitatea Populară din Galați”⁶⁶. Din opera sa am selectat câteva titluri mai relevante precum:

⁶³ Drăgoi Eugen, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos: 1864-1989*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1990, pp. 47-49.

⁶⁴ „Galații-Noi”, Anul 55, Nr. 27, 24 ianuarie 1935, p. 1.

⁶⁵ *Ibidem*, Nr. 56, 28 februarie 1935, p. 1.

⁶⁶ Camelia Toporaș, Rocșana Irimia, Otilia Badea, Mihaela Bute, *op. cit.*, p. 253.

Adevăruri eterne. Eseuri etico-religioase, Ediția I, Brăila, 1923; *Comunismul și creștinismul*, Așezământul cultural Dacia, Galați, 1942⁶⁷, *Schițe istorice asupra județului Covurlui: Contribuțiuni*, „Moldova” S.A.R. pentru Ind. Artelor Grafice, Galați, 1925⁶⁸.

Ludovic Cosma (1882-1947) paroh la biserica „Sfinții Împărați” din orașul Galați, între anii 1907-1940, președinte al Societății „Solidaritatea” (1908-1911), profesor suplinitor la Seminarul Teologic „Sfântul Andrei” (1918-1921), la Școala Normală „Costache Negri” și la Institutul de domnișoare al Societății Ortodoxe a Femeilor Române „Alexandrina Cantacuzino”. A stăruit pentru înființarea a două școli, una de adulți și una de croitorie, pavarea străzilor din parohie, ajutorarea celor nevoiași, a înființat o grădiniță de copii și Căminul Cultural „Sfinții Împărați”⁶⁹.

Mișcarea culturală coordonată și susținută financiar de preotul Ludovic Cosma, a început la 6 decembrie 1909, cu un apel al acestuia, adresat profesorilor, medicilor, avocaților și preoților din orașul Galați, cu scopul de a organiza la sediul parohiei, într-o sală amenajată de episcopul Constandache Constantinescu și soția sa Zamfira, o serie de conferințe populare instructive și educative. În data de 10 decembrie 1909, au răspuns prezent la apel un număr de 15 persoane: P. D. Petrovici, profesor și primar al orașului Galați, P. Cuv. Vartolomei Stănescu, Arhimandrit de Scaun al Eparhiei Dunării de Jos, dr. Stavrescu, medic primar al orașului, P. Cuv. Arhim. Visarion Puiu, director al Seminarului Teologic „Sfântul Andrei”, Moise N. Pacu, avocat și profesor pensionar, I. G. Munteanu, director al Școlii Comerciale gradul al II-lea, G. N. Munteanu, profesor, I. Velichi, profesor, dr. D. Vasiliu, medic, Grigore Trancu-Iași, avocat și profesor, Econ. Șt. Arșic, profesor, Constandache Constantinescu, episcop al bisericii, C. Stroescu, institutor, Econ. N. Tărăbuță, pensionar, Econ. Ludovic Cosma, preot paroh al bisericii „Sfinții Împărați” și revizor ecleziastic al Eparhiei Dunării de Jos. Au mai asistat: Econom I. Ștefănescu, parohul bisericii Mavromol, cântăreții bisericii⁷⁰.

Ludovic Cosma a susținut în fața celor prezenți la această întrunire, starea de atunci a parohiei sale, caracterizată prin: lipsa de școli de băieți, insuficiența școlilor de fete, lipsa școlilor de adulți, lipsa bibliotecilor, scăderi religioase morale ale enoriașilor (betia, superstiția, slăbirea credinței), lipsa de curățenie, lipsa asistenței medicale, lipsa unei bănci populare⁷¹, lipsa șoselelor și a trotuarelor. La final cerea

⁶⁷ *Ibidem*, p. 256.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 258.

⁶⁹ Drăgoi Eugen, *op. cit.*, p. 144.

⁷⁰ Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, *Fond Căminul Cultural „Sfinții Împărați” Galați*, dosar 2/1909-1938, f. 1.

⁷¹ *Ibidem*, f. 1 verso.

celor prezenți să se înscrie într-un program, care urma a fi tipărit și adus la cunoștința enoriașilor parohiei „Sfinții Împărați” și a celor interesați, cu câte o conferință instructivă și educativă.

Aceștia s-au înscris cu una sau mai multe conferințe în program astfel: I. G. Munteanu pentru data de 3 ianuarie 1910, cu conferința intitulată „Despre credit și economie”, Păr. Arhim. Vartolomei Stănescu pentru data de 28 martie 1910, cu conferința intitulată „Mizeriile vieții industriale și lecurile lor”⁷², dr. D. Vasiliu pentru data de 17 ianuarie 1910, cu conferința intitulată „Sfaturi privitoare la îngrijirile ce se cer pentru buna creștere a copiilor”, dr. Stavrescu pentru data de 27 decembrie 1909, cu conferința intitulată „Boalele molipsitoare” și pentru data de 21 martie 1910, cu conferința intitulată „Păstrarea sănătății”, dr. I. Velichi pentru data de 7 februarie 1910, cu conferința intitulată „Noi și creștinii din jurul nostru”, pentru data de 21 februarie 1910, cu conferința intitulată „Dușmanul și prietenul” și pentru data de 28 februarie 1910, cu conferința intitulată „Adevărata avere”, G. N. Munteanu pentru data de 10 ianuarie 1910, cu conferința intitulată „Oameni și fapte ca pilde din trecut”, Grigore Trancu-Iași pentru data de 7 martie 1910 „Obștii de târgoveți” și pentru data de 4 aprilie 1910, cu conferința intitulată „Lege și căsătorie”, Econ. Șt. Arșic pentru data de 15 aprilie 1910, cu conferința intitulată „Muncă”, preotul paroh Econ. Ludovic Cosma pentru data de 20 decembrie 1909, cu conferința de deschidere intitulată „Care sunt nevoile noastre și lecurile lor” și pentru data de 31 ianuarie 1910, cu conferința intitulată „Băuturile spirtoase și urmările lor”, Moise N. Pacu pentru data de 14 martie 1910, cu conferința intitulată „Din neajunsurile noastre sufletești”, P. Cuv. Arhim. Visarion Puiu cu conferința intitulată „Cum putem face din copii oameni de treabă”⁷³.

Programul pentru primele conferințe duminicale susținute în sala de conferințe, de pe lângă biserica „Sfinții Împărați” s-a deschis la data de 20 decembrie 1909 și a durat până la 11 martie 1910⁷⁴. Programul acestor conferințe (în serii de 10-15 conferințe pe iarnă) era stabilit din timp și tipărit, iar conferențiarilor erau profesori (Nicolae Iorga, Grigore Forțu, Gheorghe Arănescu, I. Fumagali, Gr. Popescu, Constantin Calmuschi, D. V. Țoni, Emanoil Constantinescu, G. Andreescu, Mircea Gheorghiu, I. Andreian, Simion Vasiliu, I. G. Munteanu, N. Dragomir, N. Vasiliu, D. Cotoranu), medici (Alexandru Carnabel, Florin Begnescu, Gheorghe Teodorescu, O. Ritter, Nicolae Alexandrescu, Colonel Cezare Popovici), avocați (Emil Gâdei, I. E. Vasiliu, N. Lenguceanu, Anton Vampach, C. Cosma-Huși,

⁷² *Ibidem*, f. 2.

⁷³ *Ibidem*, f. 2 verso.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 3.

Ilie Călcăiurescu, Gheorghe Gheorghiu), ofițeri, ingineri (Gheorghe Culică, V. Mișicu), literați, preoți (Econom Ioan Beldie, Econom Ludovic Cosma, A. C. Cosma-Putna, G. Vlad, Diacon Anghel Constantinescu, C. Andrei, Corneliu Grumăzescu, C. Todicescu, Gala Galaction) care abordau subiecte din toate domeniile vieții sociale, morale, culturale, economice, sanitare, necesare publicului din orașul Galați. Conferințele se încheiau cu „producții” corale, teatrale, recitări, lecturi, dansuri naționale susținute de către elevii Seminarului Teologic „Sfântul Andrei”, ai Liceului „Vasile Alecsandri”, ai Școlii Normale „Costache Negri”, ai Școlii Normale de fete „Regina Elisabeta”, ai Școlii Comerciale superioare, de elevii altor școli secundare și profesionale, de membrii Căminului Cultural „Sfinții Împărați” și de copii ai enoriașilor⁷⁵. Publicul auditor era format din mici comercianți, meseriași, hamali din port, căruțași și crescători de animale⁷⁶.

În cadrul conferinței susținută de profesorul Gheorghe Arămescu, din anii 1919-1920, intitulată „Din viața de prizonier”, acesta relatează luptele din Dobrogea și dezastrul de la Turtucaia. În urma acestor lupte conferențiarul a căzut prizonier la bulgari și descria mizeriile îndurate de români în lagărul bulgar. Cu această ocazie a luat cuvântul și Părintele Chiricuță care a vorbit despre comportamentul sălbatic al bulgarilor în Primul Război Mondial. Părintele Ludovic Cosma mulțumește conferențiarului pentru interesanta expunere și elevilor de la Seminarul Teologic „Sfântul Andrei” pentru „producțiile date”⁷⁷.

Conferința profesorului N. Vasiliu pe anul 1924, intitulată: „Valoarea educativă a teatrului” relatează despre piesele de teatru bune și rele. Conferențiarul menționează că teatrul bun deșteaptă în om simțiri alese și prin teatru ne urcăm spre altruism. La finalul conferinței s-a jucat piesa „Cinel-Cinel” de Vasile Alecsandri, de către membrii Cercului Cultural „B. Hașdeu”. Cercul Cultural „B. Hașdeu” avea sediul în sala de conferințe a bisericii „Sfinții Împărați”⁷⁸.

La 23 octombrie 1924, mișcarea culturală de pe lângă biserica „Sfinții Împărați” susținută cu mijloace proprii, de către preotul Ludovic Cosma, se transformă într-un Cămin Cultural sub auspiciile Fundației Culturale Regale „Principele Carol” din București. La acest eveniment au luat parte un număr de 32 de intelectuali și „poporâni” împreună cu D. V. Țoni, inspector al Fundației Culturale Regale „Principele Carol” din București, care în urma parcurgerii statutului și a regulamentului, au aprobat înființarea Căminului Cultural „Sfinții

⁷⁵ Econ. Ludovic Cosma, *Istoricul Bisericii și Parohiei „Sf. Împărați” din Galați (1857-1927)*, Tipografia „Cultura Poporului”, Galați, 1927, p. 33.

⁷⁶ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 76.

⁷⁷ Econ. Ludovic Cosma, *op. cit.*, p. 45.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 49.

„Împărați”. Tot atunci a fost ales pe anul 1924, un sfat al Căminului Cultural „Sfinții Împărați” alcătuit din: doctor Florin Begnescu, președinte, Ion Miron membru, Ion Hotnog, secretar, Econom Ludovic Cosma, casier, Petre Pucleanu, institutor, cenzor ales, Manole Mârza, Ion St. Grosu, Gheorghe Cercel, membri numiți de către Fundația Culturală Regală „Principele Carol” din București și Anastase Georgescu, cenzor numit. Cotizația lunară a membrilor a fost fixată la suma de 2 lei.

În anul 1941, Căminul Cultural „Sfinții Împărați” filială a Fundației Culturale Regale „Regele Mihai I” avea ca președinte pe dr. P. Gheorghiaș. Programul conferințelor pe anul XXXII (1941-1942) este ultimul atestat la Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale⁷⁹, din anul 1942, Fundația Culturală „Regală Mihai I”, Căminul Central Orășenesc „Cuza-Vodă” Galați, condus de primarul Ghiță Vasiliu ca președinte și director fiind A. Ștef.-Bârsan, trecea la organizarea secțiilor căminelor culturale din orașul Galați, care trebuiau să respecte un program minimal și să se organizeze pe subsecții⁸⁰.

Preotul Ludovic Cosma a deschis în anii 1912-1913, cu ajutorul Ligii „Deșteptarea”, condusă de către revizorul școlar I. Pralea, o școală de adulți de ambele sexe în sala de conferințe a bisericii. Școala a fost subvenționată de Banca Populară „Sfinții Împărați” și de Primăria orașului Galați. A funcționat până în anul 1916 și apoi încă un an 1919-1920. Au absolvit cinci serii a câte 20-30 de adulți, cu certificate de patru clase primare⁸¹. Între anii 1920-1921 a existat o școală de croitorie în sala de conferințe a bisericii, datorită colaborării dintre preotul Ludovic Cosma și „Asociația Femeilor Române” în frunte cu Emilia Mardan, profesoară și Emilia Bally, institutoare. Preotul Ludovic Cosma împreună cu tineri gălățeni a înființat în sala de conferințe a bisericii, biblioteca „Nicolae Iorga” și biblioteca Căminului Cultural „Sfinții Împărați”⁸².

Activitatea publicistică a preotului Ludovic Cosma cuprinde: *Istoricul Bisericii și Parohiei «Sfinții Împărați» din Galați (1857-1927)* (1927), *Cărțile și revistele Bisericii «Sfinții Împărați» din Galați după vechime: (1776-1938) : Cu toate datele și însemnările de pe ele* (1938)⁸³.

⁷⁹ Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, *Fond Căminul Cultural „Sfinții Împărați” Galați*, dosar 14/1941, f. 5 verso.

⁸⁰ *Ibidem*, dosar 15/1942, nepaginat.

⁸¹ Econ. Ludovic Cosma, *op. cit.*, p. 64.

⁸² *Ibidem*, pp. 67-68.

⁸³ Ion Cioroiu, *op. cit.*, p. 63.

Reviste și ziare

În orașul Galați mișcarea culturală s-a manifestat prin apariția unor publicații imprimate cu o periodicitate regulată și o varietate de articole. Revistele erau finanțate de persoane particulare și cuprindeau articole, poezii, proză, traduceri, studii, amintiri, evocări, note din domenii variate sau dintr-o anumită specialitate.

La 15 noiembrie 1905, a apărut prima revistă intitulată „Curentul Nou”, care a avut o ținută intelectuală și un punct de vedere personal în mișcarea literară a țării. A fost condusă de H. Sanielevici, iar dintre colaboratori menționăm: Paul Bujor, Jean Bart, Garabet Ibrăileanu, Constantin Graur, I. Botez, Z. C. Arbore, C. Botez. În paginile revistei H. Sanielevici a criticat aspru produsele literare ale scriitorilor sămănătoriști, pe care îi acuza de imoralitate, exemplificând afirmațiile sale, prin opera lui Mihail Sadoveanu, în care se regăsesc înfățișate beția, adulterul, crima, haiducia, vagabondajul, instinctul războinic⁸⁴.

La 1 iulie 1908, a apărut revista „Pagini libere” condusă de Barbu Nemțeanu. În primele numere revista își definește programul, astfel aceasta se inspira din trecut și prezent, dar venind cu o atitudine cu totul modernă. A apărut până la 15 noiembrie 1908 și au colaborat la revistă următorii: Barbu Nemțeanu, Emil Maur, Leon Feraru, Enric Furtună, Barbu Lăzăreanu, N. Huceag cu versuri, Vasile Crângu, Ion Corbu (pseudonimele lui Barbu Nemțeanu), N. D. Cocea, C. Apostoliu, A. Constant, A. Spiru-Bacău, Dr. V. Lapteș, cu proză și eseuri.

O etapă în istoria culturală a orașului Galați a fost marcată de apariția la 5 septembrie 1908, a revistei „Dunărea de Jos” condusă de avocatul Constantin Z. Buzdugan. Aceasta era sprijinită de societatea de gimnastică „Sentinela Dunărei de Jos”. Colaboratorii revistei au fost: Dr. Nicolae Alexandrescu, Jean Bart, Corneliu Botez, Grigore Forțu, Gheorghe Drăgănescu, George Angelescu, Alexandru Bădescu, N. N. Lenguceanu, Alexandru Lascarov, D. V. Țoni, preot Ioan C. Beldie, G. N. Munteanu, Paul Papadopol⁸⁵.

În articolul program intitulat „Descentralizare”, semnat de Constantin Z. Buzdugan, acesta milita pentru dezvoltarea liberă a provinciei pe plan cultural, dar și pentru activizarea forțelor locale. Deși a beneficiat de colaborarea unor scriitori cunoscuți, totuși spiritul provincial cultivat de condeiele locale, lipsite de vigoare artistică a dus la apariția revistei doar între anii 1908-1909 și sporadic în anul 1912⁸⁶.

⁸⁴ George Munteanu, *Galații 1900 – 1938. Oameni și fapte. În presă, Literatură, Comerț, etc.*, Partea II, Tipografia „Eminescu”, Galați, [1938], pp. 18-19.

⁸⁵ *Ibidem*, pp. 20-22.

⁸⁶ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 96.

Revista literar-culturală „Dunărea” a fost o publicație săptămânală editată de la 25 mai până la 16 noiembrie 1919. La 25 mai 1919, redactorul acesteia, Constantin Z. Buzdugan anunța în „Primul cuvânt”, zorile unei renașteri culturale, artistice și literare care trebuia să constituie sufletește România Mare. Orașul Galați, mare centru comercial și industrial care era situat între Basarabia, Dobrogea, Muntenia și Moldova, în locul unde Dunărea leagă Occidentul cu Orientul, avea datoria să devină un centru cultural, literar și artistic. El trebuia să contribuie la realizarea idealului România, stat cultural, pregătind pentru aceasta noile generații⁸⁷.

La aceasta colaborau Alice V. Soare, Alexandrina Scurtu, Mia Frollo, Alexandru Rally, cu poezii, George Cristescu, Emil Bărbulescu, cu proză, G. Aburel, cu „Amintiri din Răsboi”, Emil Maur, George P. Zefir, Emil Teodoru, Ioan Diaconu, Ioan Zamfirescu. În cadrul revistei erau evocate de T. Palade personalități naționale precum Nicolae Iorga, Alexandru Dimitrie Xenopol, Dimitrie Onciul și susținea prin articolele lui I. Crăciun, ideea înființării unui teatru permanent în orașul Galați. Colectivul de redacției își exprima convingerea că „Galații trebuie să stea alături de celelalte orașe de cultură, reprezentând, aici, la punctul de legătură cu străinătatea... un centru de civilizație solidă și modernă”⁸⁸.

„Moldova de Jos” a apărut duminică între anii 1927-1930 și era foaia de propagandă culturală a „Universității populare din Galați”, care grupa în jurul ei elita intelectuală locală. A avut ca director pe profesorul Constantin Calmuschi, președintele „Universității populare din Galați” și ca secretar de redacție pe Grigore Vêja. Aceasta prezenta în paginile sale, programul cursurilor pentru anul școlar 1927-1928, ale „Universității populare din Galați” susținute de luni până vineri de la ora 7 la ora 8 p.m. în amfiteatrul Liceului „Vasile Alecsandri”, de N. N. Lenguceanu („Socialism și Naționalism”), Constantin Calmuschi („Ideile precumpănitoare în politica Țărilor Române după 1848”), Gheorghe Lăzărescu („Probleme de economie politică”), Grigore Vêja („Criminalul și pedepsirea lui”), Constantin Z. Buzdugan („Dante Alighieri”), dar și conferințe de la Căminul Cultural „Sfinții Împărați” cum ar fi: N. N. Lenguceanu, cu „Ideia Națională”, Cornelia Buzdugan cu „Poezia noastră de după război”. Gheorghe N. Munteanu-Bârlad cu rubrica intitulată „Istoria Galaților prin călători străini”, contribuie la cunoașterea istoriei locale. La rubrica intitulată „Viața culturală” se relatează despre festivalul Căminului Cultural „Spiru Haret”, festival pus sub auspiciile „Universității populare din Galați”⁸⁹.

⁸⁷ C. Z. Buzdugan, *Primul cuvânt*, în „Dunărea”, Anul I, Nr. 1, 25 mai 1919, pp. 3-4.

⁸⁸ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 97.

⁸⁹ „Moldova de Jos”, Anul I, Nr. 4, 15 ianuarie 1928, pp. 1-4.

„Moldova de Jos” chema toate instituțiile implicate în educația poporului, școala, biserica, magistratura, armata să contribuie la organizarea vieții culturale. Aceasta era o problemă de prioritate națională din următoarele cauze: necesitatea formării unei elite omogene sufletește din masa cultă românească franțuzită, maghiarizată, rusificată sau germanizată anterior Marii Uniri, în funcție de provincia istorică din care provenea; minoritarii să fie atrași prin școlile superioare și universitățile din țară; stabilirea coordonatelor viitoarei civilizații specifice românești; cultura națională să se întemeieze pe iubirea de oameni și ideea de autoritate să fie întărită prin justiție. Inteligența românească era chemată să formuleze o doctrină care să unească cele mai înalte cugete ale elitelor europene în artă, estetică, politică, știință, astfel ca până departe de granițele neamului să strălucească faima gândului românesc.

În numărul anilor 1929-1930, rețin atenția: articolul semnat de Alexandru Nicolescu intitulat „Mișcarea culturală la Galați” și lista societăților culturale gălățene. Dacă prin cursurile organizate, „Universitatea populară din Galați” se adresa publicului din mediul urban și în special unui grup de inițiați, prin intermediul revistei „Moldova de Jos”, activitatea sa se extindea și în mediul rural⁹⁰.

Între anii 1934-1935 a apărut „Revista vremii, socială, literară, polemică”, director fiind Grigore Mich. Cotlaru, iar secretari de redacție Virgil Claudian, E. Lovin și Ioan Șt. Botez. Susținea cultura locală, publica literatură, critică literară, medalioane biografice, note de călătorie. Din sumar menționăm articolul lui Emanoil Constantinescu intitulat „Capitala și provincia”, în care observa că atunci când în provincie apar cărți, reviste, ziare, lucrări de artă, palate închinat culturii, teatre, intelectualii din capitală își exprimă „surprinderea că așa ceva se poate ivi și în provincie” și studiile lui Gheorghe N. Munteanu-Bârlad, „Galații de acum o sută de ani”.

Revista culturală „Orizonturi” a apărut lunar din februarie 1938 până în martie 1942, sub conducerea lui Ioan Șt. Botez și mai apoi a profesorului Ermil Caraman⁹¹. I. Hanganu președintele „Asociației profesorilor secundari din Galați”, în primul număr al revistei culturale „Orizonturi”, din luna februarie a anului 1938, menționa preocuparea profesorilor și a elevilor de a-și aduce contribuția la formarea conștiinței cetățenești deoarece „... suntem convinși că știința și cultura în genere este făclia conducătoare a întregii omeniri...” și acestea „... trebuie să fie cea mai înaltă expresie a ideii de Neam și Patrie”⁹².

⁹⁰ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 97.

⁹¹ *Ibidem*, pp. 100-101.

⁹² I. Hanganu, *Gânduri de început*, în „Orizonturi”, An I, Nr. 1, februarie 1938, pp. 1-2.

Revista culturală publica articole de critică literară, culturale, folclorice, literare alături de rubricile: „Idei, oameni, fapte” și „Revista revistelor”. Dintre colaboratorii revistei culturale menționăm pe: Alexandru T. Stamatiad, Coca Farago, N. Țațomir, Pimen Constantinescu, V. Cavarnali cu versuri, Augustin Z. N. Pop, D. Petrașnicu, G. Ursu, G. Vrabie, P. Papadopol cu proză și eseuri, A. G. Știno, A. Dumitriu, Ion Argintescu, Ioan Șt. Botez cu cronici literare, Emil Maur, Grigore Trancu-Iași, Spiru Hasnaș, M. Pavelescu.

Din anul 1939 și-a conturat un program de revistă cultural-regională. Ermil Caraman președintele „Asociației profesorilor secundari din Galați” lansa un apel către toate competențele locale pentru a colabora la examinarea problemelor privind dezvoltarea și organizarea ținutului. Revista culturală adăuga o nouă rubrică intitulată „Culturale, asociații, informații, conferințele Universității libere”⁹³.

În „Lămuriri” din anul 1942, profesorul Ermil Caraman menționa că redacția stimula energiile creatoare locale și cercetarea trecutului acestui ținut pentru încadrarea sa în istoria națională (articolul lui C. A. Stoide intitulat „Un pretendent la tronul Moldovei, Toderășcu din Galați”). Revista culturală a adunat și publicat în paginile sale, studii și documente, însumând cel puțin două volume de câte 700 de pagini pentru a atinge acest obiectiv⁹⁴.

Activitatea ziaristică a fost destul de bogată în această perioadă în orașul Galați. Ziarele erau publicate zilnic sau săptămânal și conțineau știri, informații, publicitate. Acestea aveau drept colaboratori intelectuali ai orașului și susțineau în campanii electorale interesele diferitelor partide politice influente în zonă.

La începutul secolului al XX-lea, ziarul „Înainte” era editat de Ioan R. Burbea, cu ajutorul financiar al avocatului I. E. Vasiliu. În anii 1909-1910, ziarul „Înainte”, care între timp își încetase apariția, reapărea fiind condus de Ioan și Eleonora Burbea. Ulterior, ziarul „Înainte” își schimbă denumirea în „Galații” și până în anul 1913 a servit interesele partidului conservator.

În anul 1913, ziarul „Galații Vechi” era cumpărat de Costache G. Plesnilă, care împreună cu C. Fortunescu, Ioan R. Burbea și Eleonora Burbea au întemeiat ziarul „Galații”. Costache G. Plesnilă și C. Fortunescu se retrag și ziarul apare sub numele de „Galații Noi”, fiind editat de soții Burbea. Ziarul „Galații Noi” era un ziar independent și avea asigurată colaborarea celor mai distinși intelectuali. A susținut diferite partide politice și a dus o campanie înverșunată împotriva moravurilor de după Primul Război Mondial. A luat apărarea celor nedreptățiți, susținând interesele cetățenilor.

⁹³ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 101.

⁹⁴ E. Caraman, *Lămuriri*, în „Orizonturi”, An IV, Nr. 3-12, martie 1942, p. 345.

Personalul redacțional se compunea din: Emil Maur, I. Ialovitsky, Nicu Nanu, George Munteanu, Cohn Ioșka (Tudor Costin). Dintre colaboratori menționăm pe: arhimandritul Scriban, Moise N. Pacu, Grigore Crețescu, Anastase Veniamin, Colonel Cristudolo Georgescu, Teodor A. Bădărău, Marin Stroescu, Constantin Calmuschi. După moartea lui Ioan R. Burbea, 24 martie 1928, ziarul a continuat să iasă de sub tipar sub conducerea soției acestuia, Eleonora Burbea. Ziarul „Galații Noi” a mai apărut și sub conducerea lui Ioan I. Burbea⁹⁵.

În anul 1917 Alfons Nachtigal a întemeiat ziarul „Vocea Galaților” fiind susținut și de autoritățile locale, iar în anul 1928 ajunge în posesia lui Devy Calmanovici, ziarist profesionist. Devy Calmanovici împreună cu Horia Robeanu, Haimovici Vania și George Munteanu au reușit „să covârșescă, în câteva săptămâni, tirajul celorlalte gazete”. Colaborau la acest ziar: N. D. Cocea, Grigore Trancu-Iași, P. Streitman, Vlad Dimitriu, I. F. Begnescu, Grigore Vêja, Iulius Segalle, Tudor Iordache, Duiuliu Vinograsky.

Ziarul „Cuvântul Galaților” era proprietatea lui Nicolae Diaconescu. Apărea zilnic și servea interesele partidului averescan. La acest ziar colaborau: Dinu Moisescu, George Vlad, Max Segal, Popescu Pajură, Radu Volbură, Ștefan Lăzărescu, Sebastian Eustațiu. Gazeta avea și o pagină literară, unde scria poetul Emil Maur, Alexandrina Scurtu și Alice Soare.

În anul 1929, organizația națională liberală condusă de Mihail Orleanu a scos ziarul „Voința Galaților”, condus de un comitet în frunte cu avocatul Emil Codreanu. Dintre colaboratori enumerăm pe: Ermil Caraman, Ion Tohăneanu, Dan Sărățeanu, Gheorghe Onose.

În anul 1930 George Mihăilescu-Anonimu, avocatul I. E. Vasiliu și doctorul Mirahorian, au întemeiat ziarul „Acțiunea”. Gazeta a fost încurajată cu entuziasm de cetățenii orașului, fiind răspândită în toată regiunea Dunării de Jos. Primul număr din ziarul „Acțiunea” a apărut la 8 iunie 1930 și a fost închinat restaurației. Dintre colaboratorii menționăm pe: D. V. Țoni, dr. Vasiliu, Ion Argintescu, Grigore Trancu-Iași, I. E. Vasiliu, G. Iorgala, Ganea Gheorghe, L. G. Cristescu, Radu Constantinescu, Grigore Mich. Cotlaru, Teodor Iordache, T. Munteanu.

În anul 1931 a apărut ziarul „Ecoul”, proprietatea lui Radu Volbură, cotidian răspândit în toate straturile sociale. Secretar de redacție era Cohn Ioșka (Tudor Costin), iar reporter Nicu Casapu-Zăvoiu⁹⁶.

⁹⁵ George Munteanu, *op. cit.*, pp. 7-8.

⁹⁶ *Ibidem*, pp. 11-14.

Monumente și statui

Monumentele gălățene descrise în rândurile de mai jos au fost cele mai reprezentative pentru viața cultură a orașului Galați din prima jumătate a secolului al XX-lea. Ele se împart în monumente de for public, immortalizând evenimente (monumentul „Unirii Principatelor”), personalități importante în plan local și național (poetul Mihai Eminescu, marele patriot și bărbat de stat Costache Negri, marele om politic liberal Ion C. Brătianu, doctorul Alexandru Carnabel, locotenent-comandorul Petre Demetriade) și de arhitectură (Palatul Cultural „V. A. Urechia”).

În anul 1909, atunci când se împlineau douăzeci de ani de la moartea poetului Mihai Eminescu, s-a constituit un comitet format din scriitori și profesori: Corneliu Botez, președinte, H. Sanielevici, George G. Orleanu, Jean Bart, Grigore Forțu, Grigore Conduratu, Constantin Hamangiu, August Frățilă, Constantin Z. Buzdugan, Grigore L. Trancu, Gheorghe D. și Ion Drăgănescu. Acest comitet a luat inițiativa publicării unui volum omagial și baterea unei medalii, care au fost scoase la vânzare și împreună cu strângerea de subscripții publice au dus la ridicarea unei statui marelui poet.

Monumentul executat de sculptorul Frederik Storck a fost dezvelit în Parcul Municipal la 16 octombrie 1911⁹⁷, în prezența P. S. S. Nifon, episcopul Dunării de Jos, Constantin C. Arion, ministrul cultelor și instrucțiunii publice, scriitorii Mihail Sadoveanu, Jean Bart, Duiliu Zamfirescu, Emil Gârleanu, poezii Ion Minulescu, Dimitrie Anghel, autoritățile locale și reprezentanții așezămintelor și publicațiilor de cultură națională din țară și ale românilor de peste hotare⁹⁸. Festivitatea a constituit după cum remarca I. Scurtu: „prilejul unei manifestațiuni culturale, care a trecut departe de zidurile cetății negustorești de pe malurile Dunării, străbătând țări și hotare, spre a cuprinde sufletele românilor culți de pretutindeni”⁹⁹.

Cu ocazia comemorării centenarului nașterii lui Costache Negri (1912), s-a constituit un comitet încă din anul 1909¹⁰⁰ alcătuit din: Costache Plesnilă, Panait D. Petrovici, Grigore Guțu, Damian Drăgănescu, I. Ciuciu, Gheorghe Fernic, Ioan Măgură, Constantin Constantinescu, care s-a îngrijit de strângerea fondurilor necesare ridicării unei statui. În cadrul apelului pentru ridicarea unui monument în Galați a marelui patriot și bărbat de stat Costachi Negri, comitetul declara că: „Un monument, care să eternizeze o figură măreață, a istoriei noastre contimporane, ar

⁹⁷ Paul Păltănea, *op. cit.*, p. 345.

⁹⁸ Cezar Bejan, Alexandru Duță, Stelian Iordache, Viorica Solomon, *Tezaur documentar gălățean*, I. P. „13 Decembrie 1918”, București, 1988, p. 316.

⁹⁹ Paul Păltănea, *op. cit.*, pp. 345-346.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

putea să fie ridicat în ori-ce localitate din țară. Gălățenii însă în mijlocul cărora Negri a trăit multă vreme trebuie să-și revindică onoarea de a avea monumentul lui Negri, pe una din piețele orașului, pe care, împodobind-o, să servească pentru a întări cât mai mult în noile generațiuni sentimentele de iubire de țară și de sacrificiu pentru neam”¹⁰¹.

Monumentul executat de sculptorul I. Iordănescu a fost dezvelit la 17 iunie 1912, în Piața Regală, în prezența P. S. S. Nifon, episcopul Dunării de Jos, Duiliu Zamfirescu, delegatul Academiei Române, Nicolae Iorga, Dimitrie Nenițescu, ministrul Industriei și comerțului, Petrachi Radovici, Gheorghe Fernic, Grigore Guțu, Damian Drăgănescu, Ștefan Rainu, Grigore Antonescu, Panait D. Petrovici, Constantin N. Constantinescu, Gheorghe N. Munteanu-Bârlad, Alexandru Nicolescu, autorități, societăți cu steagurile lor și reprezentanți ai așezămintelor de cultură națională.

Din inițiativa amiralului Eustațiu Sebastian s-a ridicat la 25 octombrie 1909, un monument executat de sculptorul Hans Schoffer, în amintirea locotenent-comandorului Petre Demetriade, inaugurat pe platoul de expoziție Țiglina. Monumentul a fost îngropat în pământ, în timpul Primului Război Mondial, pentru a nu fi distrus și reînălțat la 17 mai 1925 în cazarma Marinei de la Țiglina¹⁰².

În anul 1926, în Piața „Sfinții Apostoli”, din inițiativa unui comitet, avându-l în frunte pe avocatul Mihail Gh. Orleanu, s-a ridicat un monument înfățișându-l pe marele om politic Ion C. Brătianu. Statuia din bronz a fost executată de sculptorul Oscar Spaethe și „montată pe un pedestal de piatră de Garbeiu Clujului, cu un soclu în trepte, totul pe o fundație de beton”. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, statuia a fost avariata, iar în anul 1947 regimul comunist a dat-o jos de pe soclu¹⁰³.

În ședința Consiliului Municipal din 8 octombrie 1926, primarul Grigore P. Mihăilescu, propunea contractarea unui monument al „Unirii Principatelor”, lucrat de sculptorul Raffaello Romanelli din Florența, cu suma de 500.000 de lei. Monumentul era compus din „postament și bază de granit rose de «Baveno», sculpturile pe cele patru laturi de bronz masiv, iar deasupra bustul lui Lascăr Catargiu, de asemenea din bronz”. A fost amplasat amplasat în fața Grădinii Publice,

¹⁰¹ Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, *Fond Primăria orașului Galați*, dosar 3/1909, f. 58-60.

¹⁰² Paul Păltănea, *op. cit.*, pp. 346-347.

¹⁰³ Corneliu Stoica, *Monumente de for public din Municipiul Galați*, Editura Axis Libri, Galați, 2015, pp. 20-21.

fiind inaugurat în anul 1928. În anul 1948 bustul lui Lascăr Catargiu a fost dat jos de pe soclu de către autoritățile comuniste¹⁰⁴.

Un comitet în fruntea căruia s-a aflat Cristache D. Theodoru, primar al orașului Galați, a realizat bustul din bronz al doctorului Alexandru Carnabel prin subscripție publică. Bustul doctorului Alexandru Carnabel a fost executat de sculptorul Oscar Spaethe. A fost amplasat pe un soclu în strada Romulus, fiind inaugurat la 25 mai 1931. Au participat la eveniment reprezentanți ai autorităților administrației locale, personalități ale lumii medicale din Iași, București, Cluj, medici gălățeni, Moise N. Pacu, Nicolae Mantu, Ecaterina Carnabel.

Personalitatea doctorului Alexandru Carnabel a fost evocată de doctorul Livescu, președintele Societății Medicilor, de Christache D. Theodoru, primar, de doctorul Otto Ritter, medicul primar al orașului, de doctorul Nicolae Alexandrescu, șeful Dispensarului antituberculoză, de generalul doctor Butoianu, președintele Societății Naționale de Chirurgie, de doctorul Lazăr. Primarul Christache D. Theodoru în cadrul manifestării dedicate inaugurării bustului doctorului Alexandru Carnabel evidențiază: „...mândria gălățenilor pentru că au avut în mijlocul lor o glorie a științei medicale și că prin persoana sa ei dau cheazășie că vor ști să transmită generațiilor viitoare și acest monument și monumentul de admirație și recunoștință ce păstrează în suflet pentru doctorul Carnabel”¹⁰⁵.

Societatea culturală „V. A. Urechia”

Din efervescenta culturală a orașului Galați (1918-1948), se desprinde activitatea Societății Culturale „V. A. Urechia” care avea ca scop construirea Palatului Cultural, urmând modelul Volksheim-ului vienez, a inițiat o mișcare culturală amplă întemeiată pe resursele și capacitățile locului. A fost una dintre cele mai importante forme sub care s-a manifestat localismul creator la Dunărea de Jos¹⁰⁶.

Vasile Alexandrescu Urechia a considerat orașul Galați drept un cap de pod, o cheie pentru dezvoltarea României, pentru accesul economic dar și spiritual către și dinspre țările europene, cu rol important în influența asupra românilor din Basarabia și nordul Dobrogei¹⁰⁷. Despre originea veche a acestei familii, Dimitrie Cantemir preciza că Urecheștii se trag din Corvini, dar aceasta nu se poate proba.

¹⁰⁴ *Ibidem*, pp. 25-27.

¹⁰⁵ *Ibidem*, pp. 45-47.

¹⁰⁶ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 132.

¹⁰⁷ Nedelcu Oprea, *Biblioteca Publică „V.A. Urechia” Galați: monografie*, vol. 1, Biblioteca „V.A. Urechia”, Galați, 2002, p. 53.

Cel mai vechi boier din Moldova din această familie era Jupan Ureche, după numele de botez Petru, atestat în documente în timpul domniei lui Alexandru cel Bun. Urmașul acestuia era Ioan sau Oană Ureche care apare în documente din anii 1436, 1442, 1443, 1445, 1446 și 1490. În anul 1445, Ștefan Vodă îi dăruia un sat pe Putna, în Moldova, unde mai târziu a fost satul Urecheștii. Ioan Ureche, fiul lui Oană, a fost tatăl lui Maxim Ureche, boier de țară în județul Putna.

Maxim Ureche era atestat de documente din anii 1540 și a avut drept fiu pe marele Nestor Ureche, logofăt, stolnic sub Petru Movilă, vornic sub Petru Șchiopul sau biv-vel vornic sub Radu Vodă (1617). A avut patru copii: Nastasia, Maria, Vasile și Grigore. Grigore Ureche (1590-1647) a fost comis, vel spătar și vel vornic de Țara de Jos și a avut patru copii: Alexandra, Vasile, Ștefan și Antimia. Vasile Ureche, a fost spătar și Ștefan Ureche, paharnic, alți descendenți din această familie sunt: Ursu și Zaharia Ureche, de la Soci (1702), Maria Urechioae stolniceasa (1754), Constantin Ureche, treti comis (1798), sluger (1799, 1803). Acesta din urmă a avut doi fii: serdarul Iordache Ureche din Târgu-Neamț și Alecu Ureche (1827). În anul 1834 Iordache era comis și Alecu serdar. Vasile Alexandrescu Ureche ar fi fiul serdarului Alecu¹⁰⁸.

Vistian Goia în lucrarea dedicată marelui istoric, scriitor, om politic, filantrop menționează că s-a născut la 15 februarie 1834, în Piatra-Neamț, iar părinții erau clucerul Alexandru Popovici și Euphrosia, fiica hagiului Manoliu din Iași. În casele lui Dumitrache Stan învăța primele noțiuni, apoi la o școală franțuzească ce aparținea elvețianului Ballif. În anul 1844 era admis la Academia Mihăileană, ca bursier și renunța la numele de Popovici pentru cel de Alexandrescu¹⁰⁹. La redeschiderea Academiei Mihăilene (închisă în perioada revoluției de la 1848) era primit în internat și devenea pedagog. În anul 1855 era la studii la Paris, iar în anul 1856 își susținea bacalaureatul. Se înscria la Facultatea de litere din Paris în același an și frecventează și cursurile de filosofie și litere la Sorbona.

A fost secretar la comisiunea sau biroul de propagandă a intereselor române, alături de Constantin A. Rosetti și Romallo și a colaborat la marile cotidiene franceze: „Le Constitutionnel”, „Gazette de France”, „La Patrie” și „Le Siécle”¹¹⁰. În anul 1858, revenea licențiat la Iași și devenea pe rând profesor de literatura română și limba latină la clasele gimnaziale superioare, profesor de istorie universală și literatură la clasele colegiale din cadrul viitoarei Universități din Iași, director în

¹⁰⁸ Octav-George Lecca, *Familii boierești române*, Libra Muzeul Literaturii Române, București, 2000, pp. 561-565.

¹⁰⁹ Vistian Goia, *V. A. Urechia*, Editura Minerva, București, 1979, pp. 14, 17-20.

¹¹⁰ *Ibidem*, pp. 22-25.

Ministerul Învățământului și Cultelor din Moldova, locțiitor de ministru (1860), profesor de istorie și geografie la Școala militară. În anul 1864, se muta la București unde devenea director al Cultelor și Instrucțiunii Publice (31 iulie 1864) și ocupa prin concurs catedra de istoria românilor și literatură română de la Facultatea de litere a Universității din București. A cercetat arhivele din Spania, Italia, Franța și a fost delegat la congrese de istorie și arheologie (Copenhaga, 1869).

A fost ales deputat al județului Tutova (1866), deputat la colegiul al III-lea de Covurlui (1869)¹¹¹ și ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor în timpul guvernării liberale (10 aprilie 1881 - 1 august 1882). A scris printre altele: *Istoria românilor*, în 14 volume (1891-1902), *Albumul macedoromân* (1880), *Voci latine* (1894) și a colaborat la revistele „Convorbiri literare”, „Familia”, „Analele Academiei”. A fost prezent la Congresul de literatură de la Londra (1879) și la Congresul orientaliștilor de la Roma (1899), inițiator al Academiei Române, vicepreședinte al Societății „Ateneul român” (1865), președinte al „Societății macedoromâne” și președinte al „Ligii Culturale” (congresul al III-lea din 16-18 mai 1893)¹¹². La 22 noiembrie 1901 se stingea din viață la București.

Vasile Alexandrescu Urechia a donat un număr de 3.000-3.500 de volume, pentru prima bibliotecă publică din orașul Galați, înființată prin Decretul Regal numărul 3382, din 7 decembrie 1889. Localul bibliotecii a fost stabilit provizoriu în câteva săli ale Liceului „Vasile Alecsandri”. Inaugurarea a avut loc în data de 11 noiembrie 1890, fiind de față D. A. Laurian, secretar general, în calitate de reprezentant al Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Primarul orașului Galați, Constantin Ressu, reprezentanții autorităților locale, membrii ai corpului didactic gălățean, notabili ai orașului, elevi etc.. Cu această ocazie Vasile Alexandrescu Urechia spunea: „Doresc ca, în noul palat al liceului, să existe o bibliotecă publică, instituțiune indispensabilă unui cerc cultural cum a devenit Galați”¹¹³.

Pe lângă cărți, Vasile Alexandrescu Urechia a donat și o colecție bogată de tablouri, stampe, medalii și suveniruri care au aparținut unor bărbați iluștri ai României, în speranța amenajării pe lângă bibliotecă și a unui muzeu. Academia Română a donat începând cu anul 1894, Bibliotecii „V. A. Urechia” câte un exemplar din cărțile primite de la autori și tipografi¹¹⁴. Averele Bibliotecii „V. A. Urechia” a crescut prin donații, din care menționăm ca donatori pe: Majestatea Sa

¹¹¹ *Ibidem*, pp. 27-28.

¹¹² *Ibidem*, pp. 35, 39-40, 77, 111, 117, 212.

¹¹³ Valeriu Surdu, *Istoricul Bibliotecii Publice „Urechia” din Galați 11 noiembrie 1890-1 septembrie 1905*, Stabilimentul Grafic, Albert Baer, Fabrica de Cartonage, București, 1906, pp. 6-11.

¹¹⁴ *Ibidem*, pp. 12-14.

Regele Carol I, V. M. Kogălniceanu, Lessoeuf, membru al societății etnografice din Paris, Ministerul Instrucțiunii Publice al Regatului Italiei, D. A. Sturdza etc. și achiziții din sumele de bani provenite de la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Primăria orașului Galați, Comitetul permanent al Județului Covurlui¹¹⁵. Cărțile din cadrul Bibliotecii „V. A. Urechia” se inventariau în două cataloage pe fișe, dar și într-un catalog general care a fost publicat la Imprimeriile Statului de la 1 octombrie 1899 până în anul 1901, într-un volum cu trei suplimente, precum și un volum dedicat stampelor¹¹⁶.

Biblioteca „V. A. Urechia” a fost păstorită de bibliotecarul Valeriu Surdu din anul 1891 până în anul 1919¹¹⁷, iar din anul 1920 a fost numit director profesorul Constantin Calmuschi¹¹⁸ până în anul 1929. Din anul 1929 a fost numit director profesorul Emanoil Constantinescu¹¹⁹ până în anul 1940 și din acest an bibliotecar a devenit Anton Șt. Panaitescu până la sfârșitul anilor '40¹²⁰.

Încă din anul 1897, Vasile Alexandrescu Urechia deținea schițele unui proiect pentru „Palatul Fundațiunea V. A. Urechia. Bibliotecă. Ateneu. Galatz”¹²¹. La 30 martie 1903, a fost convocată o adunare publică, de către Societatea corpului didactic, la care au luat parte 20 de persoane și a fost ales un comitet format din 12 persoane cu scopul de a strânge fondurile necesare construirii localului. Comitetul era format din: P. S. Episcopul Pimen Georgescu, Generalul Pencovici, G. Șișman, D. G. Maxim, Ion E. Bastache, I. C. Atanasiu, Colonel I. Irimescu, Grigore Guțu, N. Madgearu, Colonel Coslinski, M. Pantazi și M. Stroescu¹²².

La 8 mai 1903 a fost aleasă conducerea comitetului care avea următoarea structură: președinte P. S. Episcopul Pimen Georgescu, vicepreședinte Generalul Pencovici, delegatul României în Comisia Europeană a Dunării și membrii delegați irevocabili Primarul Ion E. Bastache, Prim Președintele Tribunalului D. G. Maxim și directorul liceului Grigore Guțu, iar la 15 mai s-a prezentat statutul întocmit de D.

¹¹⁵ *Ibidem*, pp. 22-23.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 31.

¹¹⁷ Nedelcu Oprea, *op. cit.*, p. 139.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 144.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 162.

¹²⁰ *Ibidem*, p. 169.

¹²¹ Planșa parterului semnată arhitect I. Siquotos. Arhiva BVAU, Mapa Fundațiunea V. A. Urechia. Parterul era rezervat muzeului, depozitelor, două încăperi pentru bibliotecă și un hol, iar etajul deținea o sală pentru serbări, trei încăperi pentru bibliotecă, două depozite și două odăi.

¹²² Arhiva BVAU, dosar XXXIII/1903, f. 28.

G. Maxim. Scopul acestui comitet era de a strânge un fond îndestulător pentru construirea unui local încăpător Bibliotecii „V. A. Urechia”¹²³.

Primele donații au venit din partea unor absolvenți ai Liceului „Vasile Alecsandri”, seria 1902-1904, care au angajat un spectacol pe cont propriu și au donat ulterior suma de bani rezultată¹²⁴, apoi din partea Societății corpului didactic prin Cercul didactic și al școlilor¹²⁵. În anul 1913 s-a inițiat constituirea unei noi structuri intitulată „Comisia mixtă pentru localul Bibliotecii”, formată din împuterniciți ai Consiliului local și ai Comitetului Bibliotecii „V. A. Urechia”¹²⁶.

La 14 decembrie 1919, în cadrul unei Adunări Generale care a avut loc în amfiteatrul Liceului „Vasile Alecsandri” s-a înființat Societatea Culturală „V. A. Urechia” și s-a semnat procesul-verbal de constituire. Tot atunci s-a aprobat statutul, au fost proclamați membrii de onoare și s-a ales Comitetul general și cenzorii. Conform statutelor Societății Culturale „V. A. Urechia”, scopul era răspândirea culturii în general și propagarea culturii românești în special, prin toate mijloacele și sub toate formele, iar pentru atingerea scopului își propunea să instaleze Biblioteca „V. A. Urechia” într-un local închiriat cu sprijinul comitetului administrativ și construirea unui palat național care să adăpostească Biblioteca „V. A. Urechia”, un muzeu național și săli pentru desfășurarea cursurilor publice și a conferințelor¹²⁷.

Membri de onoare au fost desemnați: Regina Maria, președinta de onoare, Mitropolitul Miron Cristea, primat al României, Mitropolitul Pimen al Moldovei, fost primul președinte al Comitetului Bibliotecii, Episcopul Nifon al Dunării de Jos, Arhiepiscopul Gurie al Chișinăului și Hotinului, rectorii universităților din București, Iași, Cluj și Cernăuți, Președintele și Secretarul General al Academiei Române, Președintele Societății Scriitorilor Români, Președintele Asociației pentru Literatură Română din Transilvania, Profesorul Nicolae Iorga, Vasile Stroescu și cei doi fii ai lui V. A. Urechia, Alceu și Nestor. Din anul 1921 au devenit membri de onoare și cei care au donat 10.000 de lei: Ioan Corvissiano, Ioan Dima, Ioan Gabor, Max Auschnitt, Virgil Soare, Anastase Veniamin (1922), Constandache

¹²³ *Ibidem*, f. 36, 40-43.

¹²⁴ Arhiva BVAU, dosar XXXIV/1904, f. 42-44.

¹²⁵ Arhiva BVAU, dosar XXXV/1905, f. 21.

¹²⁶ Arhiva BVAU, dosar XLIII/1913, f. 1, 3, 16, 18/20; dosar XXXIX (A)/1909/1924, f. 5, 26, 28/30.

¹²⁷ Arhiva BVAU, dosar XXII (1), Societatea Culturală VAU, f. 24-27, 359-370.

Constantinescu (1923), Deodat Țăranu, Damian Drăgănescu, Banca Marmorosch Blank (A. Dall'Orso), Sfatul Negustoresc Galați (1924)¹²⁸.

Cotizațiile pentru noul local erau strânse de la membrii activi (50 lei), anonimi, pe liste de subscripție, din donații, vânzări de cărți poștale ilustrate, conferințe, spectacole, baluri, serbări, serate etc.. Comitetul general administra și conducea Societatea Culturală „V. A. Urechia”, fiind alcătuit din membrii aleși de adunarea generală și membrii de drept, Episcopul, Prim Președintele Tribunalului și directorul Liceului „Vasile Alecsandri”, într-o structură de funcții care asigura participarea unui număr mare de persoane la luarea hotărârilor, avizarea și controlul deciziilor: președinte de onoare, președinte activ, doi vicepreședinți, casier, secretar general, doi secretari, trei cenzeri, membri delegați ai Comitetului general cu mandat de patru ani.

Printre membrii de onoare care au sprijinit inițiativa Societății Culturale „V. A. Urechia” cu sume mari de bani, se numără și gălățenii Max Auschnitt (1888-1959) economist, finanțist, senator, vicepreședinte al Uniunii Generale a Industriașilor din România, al Băncii Chrissoveloni, al Societății de Telefoane Române, mare industriaș, principalul acționar și conducător al Uzinelor Reșița și Titan-Nădrag-Călan, proprietarul Uzinelor Ferdinand, a Minelor de fier Teliuc, a Morii Steaua, a Uzinelor Ciclop, Titan I și II din Galați, a Uzinelor Goldemberg din Brăila¹²⁹, Ioan Corvissiano (1880-1949) comerciant, soțul Elenei Mantu¹³⁰ și Damian Drăgănescu junior, cenzer al Fabricilor unite Konzelmann și Moessner, societate anonimă pe acțiuni din Galați¹³¹.

Pe parcursul anului 1921, în ziarul local „Galații Noi” au apărut o serie de articole care trag un semnal de alarmă pentru salvarea Bibliotecii „V. A. Urechia” și altele care relatează despre scopul Societății Culturale „V. A. Urechia”. Scopul Societății Culturale „V. A. Urechia” relatat în paginile ziarului local era de a ridica un măreț palat, care să fie demn de neprețuita avere lăsată moștenire de Vasile Alexandrescu Urechia și demn de orașul Galați, unde acesta să fie un focar de cultură la Dunărea de Jos, precum și un apel al acesteia adresat publicului gălățean

¹²⁸ Arhiva BVAU, dosar XXXIX (A), 1909/1924, f. 61; Dosar XXII (1), Societatea Culturală VAU, f. 28, 232. Comitetul Administrativ instituit prin testamentul lui V. A. Urechia s-a contopit cu Societatea Culturală „V. A. Urechia”.

¹²⁹ Valentin Bodea, *Monumente istorice și personalități din orașul Galați*, Editura Sinteze, Galați, 2015, pp. 22-23.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 35.

¹³¹ *Ibidem*, p. 46.

de a oferi donații, ofrande pentru construcția Palatului Cultural care urma să adăpostescă Biblioteca „V. A. Urechia”¹³².

La 23 iunie 1921, Societatea Culturală „V. A. Urechia” cumpăra conform actului de vânzare-cumpărare numărul 2514 autentificat la Tribunalul Covurlui, transcris sub numărul 2463, de la Elena Carp, descendentă Panaite Malaxa, clădirea și terenul din strada Domnească, numărul 59, cu suma de 500.000 de lei. Acest teren a intrat de drept în posesia Societății Culturale „V. A. Urechia”, în anii 1927-1928, timp în care s-au desfășurat mai multe procese între Societate și vânzătoarea terenului și moștenitori, dar și cu Ministerul Instrucțiunii Publice, titularul unui contract de închiriere a clădirii pentru internatul Școlii Normale de fete „Regina Elisabeta”.

Între anii 1921-1929, „Universitatea Populară din Galați” a funcționat sub aripa Bibliotecii „V. A. Urechia”. Președinte de onoare al acesteia era Nicolae Iorga, iar președinte activ profesorul Constantin Calmuschi, directorul Bibliotecii „V. A. Urechia”. Consiliul profesoral al „Universității Populare din Galați” a organizat cursuri cu conținut variat: istorie, filosofie, sociologie, politică, literatură, religie, drept, biologie, geografie, pedagogie, medicină, etc., conferințe, serbări, șezători. La cursuri participau bărbați și femei din diverse categorii sociale cum ar fi: muncitori, vânzători, mici funcționari etc., iar conferențiarii erau fie personalități ale culturii locale, fie mari personalități ale culturii naționale: N. Velichi, Ion Tohăneanu, Constantin Calmuschi, Constantin Z. Buzdugan, Nicolae Alexandrescu, I. G. Munteanu, N. Lenguceanu, Emanoil Constantinescu, Dr. Galin, D. V. Țoni, preotul Ludovic Cosma, Nicolae Iorga, Pan Halipa, Simion Mehedinți etc.¹³³.

În revista „Luminișuri” din luna februarie a anului 1923, se relata despre deschiderea cursurilor „Universității populare din Galați”, în al patrulea an al existenței sale. La 27 noiembrie 1922, „Universitatea populară din Galați” își deschidea cursurile în amfiteatrul Liceului „Vasile Alecsandri”. Cursurile aveau loc de luni până vineri în prezența unui auditor numeros, de la orele 6.30 la 7.30 p.m., după următorul program: luni era cursul profesorului Constantin Calmuschi, președintele „Universității populare din Galați”, despre „Evoluția cugetării omenești”, marți era cursul profesorului Emanoil Constantinescu despre „Populația României actuale”, „România și minoritățile etnice”, miercuri era cursul profesorului Dr. Galin despre „Psihologia fiziologică”, joi era cursul profesorului N. N. Lenguceanu despre „Istoria literaturii franceze în veacul al XVII (neoclasicismul)” și vineri era cursul profesorului Dim. Țoni despre „Problemele

¹³² „Galații Noi”, Anul 9, Nr. 4236, 12 ianuarie 1921, p. 1.

¹³³ Elena-Emilia Lica, *op. cit.*, p. 133; D. Faur, *op. cit.*, pp. 78-79.

școalei moderne”. Cursul susținut de Dim. Țoni a prezentat și a ilustrat toate chestiunile de educație fizică, morală și intelectuală, încât a suscitât cel mai mare interes și cea mai mare atracție din partea auditoriului numeros¹³⁴.

„Universitatea populară din Galați” a atras alături de ea și ateneele populare: „Spiru Haret”, „Ștefan Octavian Iosif”, „Mihail Eminescu”, „Dr. Constantin Angelescu”, astfel s-a ajuns la o puternică mișcare culturală. Profesorul Constantin Calmuschi, președintele „Universității populare din Galați”, menționa că: „Galații au devenit în chipul acesta «alma mater» a unei întregi regiuni din țara noastră”¹³⁵.

Între anii 1922-1924, Societatea Culturală „V. A. Urechia” a încercat reunirea societăților culturale din orașul Galați precum: Cercul Cultural „Alexandru Vlahuță”, Biblioteca și Cercul Cultural „Lyra”, Așezământul Cultural „Max Nordau”, Biblioteca și Cercul Cultural „Ranetti Roman” în „Ateneul Gălățean”, cu scopul de a organiza acțiuni culturale¹³⁶. Balurile, serbările publice sau școlare, spectacolele, conferințele publice, științifice, de cultură generală națională și universală (au fost prezenți la Galați: academicianul dr. Ion Cantacuzino, prof. dr. Gheorghe Marinescu, Aurel Bogdan, prof. Gheorghe Țițeica, Alexandru Tzigara-Samurcaș, Gala Galaction, filosoful Constantin Rădulescu Motru, Nicolae Iorga, Prințesa Cantacuzino, H. Thauby, Y. Auger, M. Thèvenin, Charles le Rey și alții), seratele literare sau muzicale, donațiile, cotizațiile, legatele, subvențiile, subscripțiile publice, timbrele, cărțile poștale ilustrate cu fațada palatului, loteriile, „biletele-cărămizile-pietrele-marmurile” au continuat pentru strângerea fondurilor până la Marea Criză¹³⁷.

În revista „Luminișuri” la 16 martie 1924, se relatează despre activitatea Societății „V. A. Urechia”, care organiza săptămânal câte o conferință pentru publicul gălățean. La data menționată a avut loc conferința profesorului Voilquin, trimis al misiunii universitare franceze, care a vorbit despre: „Les écrivains et la guerre”. În cadrul conferinței acesta trece în revistă personalități literare care au luat o atitudine în fața flagelului, astfel se oprește asupra unor poeți și prozatori precum: M. Barrés, H. Lavedan, J. Richepin, care „îndemnau trupele la atac”, dar și romancierii ca: Barbuse cu *Le feu* și Romain Rolland cu *La croix de bois*, care „... ”

¹³⁴ Spicucior, *Cronica culturală a orașului Galați*, în „Luminișuri”, An I, Nr. 3, februarie 1923, pp. 19-20.

¹³⁵ Asistent, *Inaugurarea Ateneului Popular Dr. C. Angelescu*, în „Moldova de Jos”, Anul I, Nr. 19, 20 mai 1928, p. 4.

¹³⁶ Nedelcu Oprea, *op. cit.*, p. 285.

¹³⁷ Arhiva BVAU, dosar XXII (1), Societatea Culturală VAU, 1920-1931, f. 33 și urm..

cearcă să îmbrățișeze zguduitoarea tragedie a războiului”¹³⁸. Societatea Culturală „V. A. Urechia” a întreținut relații culturale cu toate consulatele din orașul Galați, cu reprezentanții statelor membre ale Comisiei Europene a Dunării. Astfel acestea s-au materializat în donații de cărți, periodice, materiale documentare către Biblioteca „V. A. Urechia” sau fiind invitați la reuniunile științifice și culturale organizate de către Societatea Culturală „V. A. Urechia”¹³⁹.

Încă din anul 1924, arhitectul S. G. Conțifide a prezentat proiectul intitulat Palatul Cultural în orașul Galați, care era respins din cauza costurilor mari și dimensiunilor terenului. A fost organizat un concurs pentru proiectarea Palatului „V. A. Urechia”, fiind acceptat proiectul arhitectului Ion D. Enescu din București. Planșele fațadelor principală, laterală și spate, cu titlul „Anteproiect pentru Biblioteca V. A. Urechia” se regăsesc și astăzi la secția Colecții Speciale din cadrul Bibliotecii „V. A. Urechia” din orașul Galați. Motto-ul ales de arhitect a fost „Griphonul”, iar pe frontonul fațadadei principale se regăsea inscripția „Biblioteca V. A. Urechia”.

La 14 august 1933, Grigore Manițiu, președintele Societății Culturale „V. A. Urechia” și Emanoil Constantinescu, secretar general solicitau Primăriei orașului Galați eliberarea autorizației de construcție pentru Căminul Cultural al Societății și scutirea de orice taxe a construcției, având în vedere scopul cultural și de utilitate publică. Arhitectul Ion D. Enescu din București a întocmit planurile și tot el a supravegheat lucrările de construcție a clădirii, care s-au executat în antrepriza inginerului Margulius pe terenul din strada Domnească, numărul 59, proprietatea Societății Culturale „V. A. Urechia”. Consiliul Comunal aproba la 18 august 1933, eliberarea autorizației de construcție și scutirea de la plata oricăror taxe cuvenite municipiului¹⁴⁰. Autorizația a fost eliberată după ce și-au dat avizul proprietarii de cinematografe și săli de spectacole.

În anul 1934 se lansa un nou „Apel” prin care se aducea la cunoștință publicului că Societatea Culturală „V. A. Urechia” a ridicat Palatul Cultural, astfel se apela la instituții și cetățeni pentru terminarea acestuia¹⁴¹. În urma acestui „Apel” Consiliul Comunal din orașul Galați a aprobat suma de 1.000.000 de lei, pentru continuarea lucrărilor¹⁴². Presa locală prin intermediul ziarului „Acțiunea” din anul

¹³⁸ A., *Activitatea Societății „V.A. Urechia”*, în „Luminișuri”, Anul III, Nr. 5, februarie 1924, p. 31.

¹³⁹ Nedelcu Oprea, *op. cit.*, p. 295.

¹⁴⁰ Serviciul Județean Galați al Arhivelor Naționale, *Fond Primăria orașului Galați*, dosar 7/1933, f. 1. Planșa fațadei avea inscripționat pe friza fontonului „Fundatiya V. A. Urechia”.

¹⁴¹ Arhiva BVAU, dosar CXVIII, f. 97.

¹⁴² Arhiva BVAU, dosar XXXIX (A), 1909/1924, f. 87 verso; dosarul LXI, 1934, f. 95.

1934, se solidariza demersurilor realizate de către Societatea Culturală „V. A. Urechia” și îndemna în coloanele publicației sale publicul gălățean, să subscrie în „Cartea de Aur” expusă în vitrina magazinului De-Me-Ka, din strada Domnească vis-à-vis de parcul municipal, pentru a definitivă construcția palatului cultural¹⁴³.

Anul următor Societatea Culturală „V. A. Urechia” se adresa Primăriei orașului Galați, precizând că Palatul era ridicat la roșu din anul 1934 și datorită sprijinului fostului ministru de finanțe Victor Slăvescu, se executau plafoanele, suma cheltuită fiind de 2.000.000 de lei, iar pentru finalizarea Palatului mai erau nevoie de încă 4.000.000 de lei. În anul 1937 s-a aprobat de către Primăria orașului Galați suma de 20.000 de lei, deși s-a cerut să se prevadă în bugetul pe exercițiul financiar 1937/1938 suma de 1.000.000 de lei.

Ulterior s-a mai aprobat suma de 100.000 de lei, cu care s-au executat lucrările de sistematizare pe verticală, s-a adus pământ fertil și s-au plantat 56 de salcâmi piramidali¹⁴⁴. În anul 1939 Ministerul Instrucțiunii acorda suma de 20.000 de lei, iar în anul 1940 Biblioteca „V. A. Urechia” se muta în noul local, deși lucrările de finisaj și dotare nu erau gata. În luna februarie a anului 1941 președintele Societății Culturale „V. A. Urechia”, avocatul I. E. Vasiliu, solicita sprijin la Ministerul Educației, Cultelor și Artelor, iar la 23 aprilie la Președintele Consiliului de Miniștri, generalul Ion Antonescu, pentru terminarea lucrărilor, răspunsul fiind negativ¹⁴⁵.

Pe fondul participării României la cel de-al Doilea Război Mondial, Biblioteca „V. A. Urechia” a fost evacuată în luna mai a anului 1941 la ordinul Ministerului Artelor, astfel cărțile, stampele, documentele și obiectele de muzeu au fost depozitate la liceul „Ioniță Asan” din Caracal¹⁴⁶. Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor a solicitat în luna noiembrie a anului 1941, Bibliotecii „V. A. Urechia” detalii despre construcția Palatului și lucrările care mai sunt de executat, plus fotografii. Biblioteca „V. A. Urechia” a trimis Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor, detalii și fotografii privind construcția Palatului „V. A. Urechia”, un an mai târziu, la care a anexat un deviz de unde reiese că s-au cheltuit 9.000.000 de lei și ar mai fi nevoie de aproximativ 11.500.000 de lei¹⁴⁷. În luna decembrie a anului 1943

¹⁴³ G. M., *Pentru palatul cultural al Galaților*, în „Acțiunea”, An V, Nr. 1159, 16 aprilie 1934, p. 1.

¹⁴⁴ SJANG, *Fond Primăria orașului Galați*, dosar 7/1933, f. 11, 13, 15, 20, 22, 23, 26; dosar 19/1938, f. 70; dosar 32/1939, f. 34; Arhiva BVAU, dosar LXVI, 1939, f. 146.

¹⁴⁵ SJANG, *Fond Primăria orașului Galați*, dosar 25/1941, f. 4 și urm..

¹⁴⁶ Nedelcu Oprea, *op. cit.*, p. 172.

¹⁴⁷ Arhiva BVAU, dosar CXLI, 1942, f. 235.

se aloca suma de 3.500.000 de lei de către Președenția Consiliului de Miniștri și suma de 1.000.000 de lei de către Primăria orașului Galați.

În anul 1946 Palatul „V. A. Urechia” era rechiziționat de către garnizoana sovietică pentru Casa ofițerilor, cu aprobarea Ministerului de Interne. La 12 mai 1946 din procesul verbal de inventariere a Palatului „V. A. Urechia”, încheiat între șeful și comandantul Casei ofițerilor, maior Crasilscicov și vicepreședintele Societății Culturale „V. A. Urechia” Nicolae Mantu, prezintă o descriere a clădirii: „prima cameră cu fața spre sud din etajul de sus, unde este localul bibliotecii, sala de mijloc/sala de lectură cu două closete, o cameră cu fața spre nord, la intrarea imediată de la scara spre sala de lectură se afla o mică intrare, la antresolul din partea de nord se găsesc două camere mici, un closet și o chiuvetă, la antresolul din partea de sud se află o cameră, la antresol era o cameră mare, chiar deasupra coloanelor din hol, care urma să fie depozit de carte, Sala Caloriferului unde se găsesc două cazane, două injectoare, două rezervoare pentru combustibil, o chiuvetă, Sala de Spectacole cu 356 de scaune și strapontine, în stânga și dreapta scenei se găsesc două avanscene cu câte opt scaune fiecare, împrejurul sălii se găsesc 16 loje cu 69 de scaune, iar deasupra intrării în sala de spectacol se găsește Balconul cu cinci loje cu 11 scaune montabile și cu 19 scaune nemontabile, pe scenă se găsesc șase cabine pentru artiști, în subsol se află o cameră care servea drept bufet, case de bilete la dreapta și stânga holului”¹⁴⁸.

În anul 1948 patrimoniul Bibliotecii „V.A. Urechia” revenea de la Caracal la Galați și se reinstala în Palatul Cultural. Consilieratul Cultural Județean al Ministerului Informațiilor cu autorizația Prefecturii Județului Covurlui, a organizat chete publice și spectacole pentru renovarea Palatului „V. A. Urechia” și readucerea bibliotecii la Galați, iar Primăria Municipiului Galați acorda autorizații pentru reuniuni distractive, condiționat de cedarea a 40% din venitul net pentru Palatul „V. A. Urechia” și Muzeul „Alexandru Ioan Cuza”¹⁴⁹.

În luna martie a anului 1949, Ministerul Învățământului anunța că Palatul „V. A. Urechia” avea să fie atribuit Ministerului Artelor și Informațiilor și tot atunci Consiliul de Miniștri prin Decizia numărul 270, dizolva Societatea Culturală „V. A. Urechia”, averea mobilă și imobilă fiind trecută în patrimoniu statului¹⁵⁰. În anul 1950 Ministerul Artelor și Informațiilor preda Palatul „V. A. Urechia” în custodia Primăriei orașului Galați, ulterior ajunge în custodia Bibliotecii „V. A. Urechia” și la Ministerul Învățământului. Prin Hotărârea Consiliului de Miniștri numărul 2003, din

¹⁴⁸ Arhiva BVAU, dosar diverse acte privind Palatul „V. A. Urechia”, 1946-1955, f. 14-15.

¹⁴⁹ Nedelcu Oprea, *op. cit.*, pp. 184-185.

¹⁵⁰ Arhiva BVAU, dosar CXV (A), 1949, f. 122; dosar XIX, 1949, f. 32.

16 septembrie 1955, își începea funcționarea Teatrul de Stat Galați în Palatul „V. A. Urechia”, care între timp a purtat mai multe nume, de la Ateneul Popular „Nicolae Bălcescu”, la Așezământul Cultural „Alexandru Sahia” și la cel al lui Ștefan Gheorghiu.

Concluzii

Localismul creator s-a manifestat prin existența unor instituții culturale care au pregătit terenul pentru receptarea valorilor culturale și pentru creația autentică. Printre cele mai semnificative au fost Biblioteca și Societatea Culturală „V. A. Urechia”, „Universitatea populară din Galați”.

Nucleele intelectuale locale au inițiat o activitate culturală amplă privind cercetarea zonei sub toate aspectele, au stimulat talentele, au studiat posibilitățile de afirmare pe plan național, au reînviat valori uitate și s-au străduit să le asigure locul cuvenit. Ele au editat publicații („Curentul Nou”, „Dunărea de Jos”, „Dunărea”, „Moldova de Jos”), dintre care unele se impun prin ținuta lor artistică și științifică, au înființat muzee (Muzeul regional „Ecaterina și Paul Pașa”, Muzeul „Casa Cuza Vodă”), au ridicat monumente de for public cinstind memoria unor personalități locale (doctor Alexandru Carnabel) și naționale (poetul Mihai Eminescu), dar și de arhitectură (Palatul Cultural „V. A. Urechia”).

Viața culturală locală animată conform unui program bine precizat, precum și intenția de a crea instituții care să o coordoneze (Palatul Culturii „V. A. Urechia”) sublinia efortul de a racorda mișcarea regionalistă de la Dunărea de Jos la cea desfășurată în întreaga țară.